

Buğra ARSLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

2018

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETİMİ
ANA BİLİM DALI
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKİYE'DEKİ BOCCE VE DART SPORCULARININ
AHLAKİ KARAR ALMA TUTUMLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Buğra ARSLAN

DANIŞMAN
Doç. Dr. Mutlu TÜRKMEN

BARTIN-2018

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETİMİ ANA BİLİM DALI
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKİYE'DEKİ BOCCE VE DART SPORCULARININ
AHLAKİ KARAR ALMA TUTUMLARININ İNCELENMESİ.

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
2008
BUĞRA ARSLAN

DANIŞMAN
Doç. Dr. Mutlu TÜRKMEN

BARTIN-2018

KABUL VE ONAY

Buğra ARSLAN tarafından hazırlanan “Türkiye’deki Bocce ve Dart Sporcularının Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 06.07.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda **oy birliği** ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Metin YAMAN

Üye : Doç. Dr. Mutlu TÜRKMEN

Üye : Doç. Dr. Taner BOZKUŞ

Bu tezin kabulü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve .... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Unvan, Adı SOYADI

(Enstitü Müdürü)

Prof.Dr. Nuriye SEMERCI
Müdür

BİLDİRİM

Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Mutlu TÜRKMEN danışmanlığında hazırlamış olduğum "Türkiye'deki Bocce ve Dart Sporcularının Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi" adlı Yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

BUĞRA ARSLAN

06/07/2018

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Toplumun en büyük ilgi odaklarından biri olan, toplumu en çok etkileyen ve eğitim aracı görevi de üstlenmiş bulunan kurumların başında gelen spor, şüphesiz ahlak kavramı ve biliminden ayrılamaz konumdadır. Ahlak dışı davranışların giderek arttığı ve çeşitlendiği günümüzde, öncelikle bireylerin ve dolayısıyla toplumların ahlaki değerlerine katkı sağlama misyonu üstlenen spor kurumunun, misyonuna tezat oluşturacak bir şekilde durumdan oldukça olumsuz etkilendiği bilinmektedir. Yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış olan bu çalışmanın öncelikle sporcu ve spor adamlarına ve dolaylı yoldan tüm topluma olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanması ve tamamlanması sürecinde, öncelikle yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Mutlu Türkmen'e, eğitim hayatımda yol gösterici ve destek oldukları için Prof. Dr. Metin Yaman'a ve Prof. Dr. Mehmet Güçlü'ye, manevi ve akademik destekleri için değerli annem Doç. Dr. Sibel Arslan'a, spor hayatımın mimarı ve kuvvetli dayanağım babam Talip Arslan'a, var oluşu neşe kaynağım olan sevgili kardeşim Bengisu'ya, tüm aşamalarda bana destek olan başta Müh. Simge Akşit ve tüm değerli arkadaşlarıma sabır ve destekleri için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	II
BİLDİRİM	III
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VIII
ABSTRACT	X
ÇİZELGELER LİSTESİ	XII
EKLER LİSTESİ.....	XIII
KISALTMALAR VE TANIMLAR	XIV
BÖLÜM I	1
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Problem	1
1.2.Amaç	4
1.3.Önem	5
1.4.Sayıtlılar	5
1.5.Sınırlılıklar.....	6
BÖLÜM II	7
2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1.Spor ve Ahlak İlişkisi	10
2.2.Sporda Ahlak Dışı Davranışlar.....	16
2.2.1.Doping	18
2.2.2.Şike.....	21
2.2.3.Sporda şiddet	24
2.4.Spor Ahlakı.....	27

2.5.Ahlaki Karar Verme	29
2.6.Bocce	31
2.7.Dart.....	34
BÖLÜM III.....	36
3.YÖNTEM	36
3.1.Araştırma Modeli	36
3.2.Evren ve Örneklem.....	36
3.3.Verilerin Toplanması	37
3.3.1.Veritoplama Aracı.....	37
3.3.2.Verilerin Çözümlemesi.....	38
BÖLÜM IV	40
4.BULGULAR VE YORUM	40
4.1.Katılımcıların Kişisel Özellikleri.....	40
4.2 Altyapı Sporlarında Ahlakı Karar Alma Tutumları Ölçeği Puanları	42
4.3 Altyapı Sporlarında Ahlakı Karar Alma Tutumları Ölçeği Korelasyon Analizi	44
4.4 Cinsiyet ve Ahlakı Karar Alma Tutumu Etkileşimi	46
4.5 Spor Dalı Değişkenine Göre Ahlakı Karar Alma Tutumu Etkileşimi	47
4.6. Lisans Durumu ve Ahlakı Karar Alma Tutumu Etkileşimi	50
4.7.Yaş ve Yarışma Kategorileri ile Ahlakı Karar Alma Tutumları Etkileşimi.....	51
4.8. Öğrenim Durumu ve ahlakı Karar Alma Tutumu Etkileşimi	53
4.9. Spor Yaşı Değişkenine Göre Ahlakı Karar Alma Tutumu Etkileşimi.....	54
4.10. Milli Olma Durumu ve Ahlakı Karar Alma Tutumu Etkileşimi.....	56
4.11. Antrenörün Cinsiyeti ve Ahlakı Karar Alma Tutumu Etkileşimi	57
5.SONUÇ VE ÖNERİLER	59
5.1.Sonuçlar	59
5.2.Öneriler.....	61
KAYNAKÇA	63

EKLER	74
EK: 2. ÖLÇEK İZİNİ	76
ÖZ GEÇMİŞ.....	77

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Türkiye’deki Bocce ve Dart Sporcularının Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi

Buğra ARSLAN

Bartın Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Ana Bilim Dalı

Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mutlu TÜRKMEN

Bartın-2018,

Sayfa: XV+77

Türkiye’de bocce ve dart sporları ile ilgilenen sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının belirlenip, çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini en son yayınlanan 2017 yılı verilerine göre Türkiye Bocce Bowling ve Dart Federasyonuna bağlı olan 33,612 lisanslı sporcu oluştururken; örneklemini 2017- 2018 sezonunda Türkiye Şampiyonalarına katılan ve araştırmada kullanılan ölçek sorularını gönüllü şekilde yanıtlayan 383 sporcu oluşturmaktadır. Araştırmada Lee ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve Bahri Gürpınar tarafınca Türkçe’ye uyarlanan Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen verilerin yüzde (%), frekans (f) ve aritmetik ortalama ($\bar{X}$) değerleri incelenmiş ve ölçeğin alt boyutlarının ilişkisine Spearman Korelasyon Testi ile bakılmış, iki ayrı kümenin verdiği cevapların analizinde Mann Whitney- U ve çoklu grup karşılaştırmalarında Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan sporcuların %45,7'si dart ve %54,3'ü bocce sporcusu; %45,2'i kadın ve %54,8'i erkektir. Katılımcıların çoğunlukla; 18 yaş altı (yıldız ve genç) kategorisinde yarışan sporculardan oluştuğu, lise ve üniversite eğitim düzeyinde oldukları, spor yaşının bir ve dört yıl arasında olduğu, kulüp lisansı ile müsabakalara katıldıkları ve antrenörlerinin de erkek olduğu görülmektedir. Katılımcılar arasında kayda değer oranda milli sporcu bulunmaktadır.

Araştırma bulguları, sporcuların olumsuzluk içeren Hileyi Benimsemek ve Yarışmaseverliği Benimsemek alt boyutlarına karşı olumsuz tutum içinde olduklarını, Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutunda olumlu tutum sergiledikleri ve genel olarak Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği'nden yüksek puan elde ettiklerini göstermektedir. Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği'nin alt boyutları arasında pozitif yönde ve anlamlı korelasyon gözlenmiştir. Sporcuların branşı ve lisans durumları ile ölçeğin alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülürken; cinsiyet, yaş ve yarışma kategorileri, öğrenim durumları, spor yapma süreleri, milli olma durumları ve antrenörlerinin cinsiyeti ile ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, Spor, Bocce, Dart , Ahlaki karar alma, Tutum, Etik.

ABSTRACT

Master's Thesis

**Examination of Moral Decision-Making Attitudes of Bocce and Darts Athletes in
Turkey**

Buğra ARSLAN

Bartın University

**Institute of Educational Sciences Department of Physical
Education Teaching Science of Physical Education and Sport**

Thesis Advisor: Assoc.Prof. Mutlu

TÜRKMEN

Bartın-2018, Pp: XV + 77

This research is a descriptive study in the screening model. This paper aims determination of ethical decision-making attitudes of darts and bocce athletes in Turkey and were made to examine the different variables. The universe of the study is composed of 33,612 licensed athletes in the Turkish Bocce Bowling and Dart Federation, according to the latest published year of 2017.

The research sample consists of 383 athletes participating in the 2017-2018 Championship seasons in Turkey. Participants of this study were volunteers. Attitudes to Moral Decision-making in Youth Sport Questionnaire (AMDYSQ) which was developed by Lee and his colleagues and adapted to Turkish by Bahri Gürpınar was applied in the study. Percentage (%), frequency (f) and arithmetic mean ($\bar{X}$) values of the obtained data were examined and the relationship between subscales of the scale was examined by Spearman correlation test and Mann Whitney-U and Kruskal Wallis tests were used in multiple group comparisons in the analysis of the answers given by two separate congregations.

45.7% of the athletes participating in the survey are darts and 54.3% are bocce athletes. 45.2% of these athletes are female and 54.8% are male. Participants are mostly; It is seen that they are composed of athletes who compete under the age of 18 (children's and young's) category, they are in high school and college education level, the sport age is between one and four years, they are participating in competitions with sports club licence and their coaches are generally male. There are quite a few national athletes among the participants.

Survey findings show that athletes are in a negative attitude towards negative sub-dimension of "Acceptance of Cheating" and "Acceptance of Gamesmanship". It is seen that the athletes displayed a positive attitude in the "Keeping Winning in Proportion" sub-dimension. And generally, score of athletes is high on the AMDYS Questionnaire. Positive and significant correlations were observed between the "AMDYSQ" sub-dimensions. Positive and significant correlations were observed between the "AMDYSQ" sub-dimensions. There was a statistically significant difference between the scores of the sportsmen's branch and sport slicense and subscales of the scale. There was no statistically significant difference between the gender, age and competition categories, educational status, duration of sports, being national athlete , and the gender of the coaches and the scores they received from the subscales of the scale.

Key Words: Morals, Decision-making, Bocce, Darts, Attitude, Ethics.

TABLULAR LİSTESİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 1. Normallik Dağılımı	39
Tablo 2. Katılımcıların Kişisel Bilgileri	41
Tablo 3. Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçek Maddelerine İlişkin Ortalamalar	42
Tablo 4. Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği Puanları	43
Tablo 5. Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği Korelasyon Analizi Sonuçları.....	44
Tablo 6. Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	46
Tablo 7. Spor Dalı Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	47
Tablo 8. Lisans Durumu Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	50
Tablo 9. Yaş/Yarışma Kategorileri Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	52
Tablo 10. Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	54
Tablo 11. Spor Yaşı Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	55
Tablo 12. Millî Olma Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	57
Tablo 13. Antrenörün Cinsiyeti Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	58

EKLER LİSTESİ

EK Sayfa

No	No
1. Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği.....	72
2. Ölçek İzni.....	74

Kısaltmalar ve Tanımlar

AIPS: Uluslararası Spor Basın Derneği (L'Association Internationale de la Presse Sportive)

AMDYSQ: Attitudes to Moral Decision-Making in Youth Sport Questionnaire

C.B.I: Uluslararası Bocce Konfederasyonu (Confederazione Boccistica Internazionale)

CIFP: Uluslararası Fair Play Komitesi (International Fair Play Committee)

CMSB: Dünya Boules Sporları Konfederasyonu (The Confederation Mondiale des Sports de Boules)

FFPJP: Fransız Petank ve Provensal Oyunu Federasyonu (Federation Française de Petanque et jeu Provençal)

GSB: Türkiye Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı

IAAF: Uluslararası Atletizm Federasyonları Birliği (International Association of Athletics Federations)

ICSSPE: Uluslararası Spor Bilimi ve Beden Eğitimi konseyi (International Council of Sport Science and Physical Education)

IDF: Uluslararası Dart Federasyonu (International Darts Federation)

IOC: Uluslararası Olimpiyat Komitesi (International Olympic Committee)

MDK: Merkez Danışma Kurulu

TBBDF: Türkiye Bocce Bowling ve Dart Federasyonu

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK: Türk Dil Kurumu

TMOK: Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi

RG: Resmî Gazete

WADA: Dünya Anti-Doping Ajansı (World Anti-Doping Agency)

WDF: Dünya Dart Federasyonu (World Darts Federation)

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi tanımlanmış, amaçları ve sınırlılıkları belirtilmiş, önemi vurgulanmıştır.

1.1.Problem

Her toplumun sağlıklı ve ahlaklı bireyler yetiştirmek doğrultusunda şekillenen amaçları vardır. İnsan yetiştirme biçimine de yansıyan bu amaçlara ulaşılması için bazen birbirinden oldukça farklı, bazen birbirini destekleyen birçok yol ve yöntem kullanılır. Sağlıklı ve ahlaklı bireyler yetiştirmenin en önemli araçlarından birisi de spordur.

Spor kelimesi, İngilizce olarak dünyaya yayılmış olsa da kökeni İngilizce değildir. Latince “dağıtmak”, “birbirinden ayırmak” anlamlarına delen “disportore” ve “deportore” kelimelerinden gelmiştir (Fişek’ten akt. Şahan H., 2007). Voight (1998) spor kelimesinin “Disportore” ve “İsportus” (eğlenmek, hoşça vakit geçirmek, oyalanmak) kelimelerinden geldiğini belirtmektedir (Mil ve Şanlı, 2015).

Bu biçimlerde kullanılan kelime zaman içerisinde “sport” haline gelmiştir. Bu biçimlenme 17. Yüzyıla tekabül etmektedir. Dilimiz de uluslararası dil etkileşimi sayesinde “sport” kelimesini bünyesine dâhil etmiş ve “spor” biçiminde kullanmaya başlamıştır (Atasoy ve Kuter, 2005).

Sözlük anlamı ile spor, kişisel olarak ya da toplu yarışmalar halinde gerçekleştirilen ve belirli kuralların uygulandığı hareketlerin hepsidir (Yıldırım, 2016). Spor insan organizmasının bedensel, toplumsal ve bilişsel anlamda katıldığı, verimli bir faaliyet olmasının yanı sıra belli bir amaç doğrultusunda yapılan, yarışma unsuru da barındıran ve kurallı bir faaliyettir (Erdemli’den akt. Yıldırım, 2016).

Sporu anlamak ve anlamlandırmak için onu basit bir dinlenme/eğlence etkinliğini

barındıran dar kapsamından çıkartmak ve spora bir toplumsal olgu olarak bakmak gerekmektedir (Şentürk, 2007).

Spor bireylerin kişisel ya da ekip halinde, bedensel ve zihinsel kabiliyetlerini rakibine karşı kuralları belirlenmiş bir şekilde, başarı amacı güderek ve rekabet yaşayarak yaptığı eylemlerin tümüne verilen isimdir (Demir, 2015).

Katılımcıları bakımından kazanmaya yönelik bedensel ve ruhsal bakımlardan beceri ve emek gerektiren izleyiciler bakımından ise heyecan ve estetik hisler uyandıran etkinliklerdir (Tel, 2007).

Spor, içerisinde insanları sıradanlıktan uzaklaştıran ve rahatlatan bir işlev barındıran, toplumsal yaşamda önemli bir yere sahip olan ve gündelik yaşamı neredeyse bütün yönleriyle etkileyen çok önemli bir kurumdur. Aynı zamanda insanların kendilerine uygun olan toplumsal rolleri öğrenmelerinde, iyi bir yurttaş, sorumluluk sahibi bir birey olma, iyi arkadaşlık, liderlik, işbirliği içinde çalışabilme gibi kavramları öğrenmede etkili ve değerli bir hazırlayıcılık görevi üstlenir (Küçük ve Koç, 2004).

Sporun kişilik üzerindeki etkileri birçok çalışmada araştırılmıştır. Oldukça sık altı çizilen konu ise beden eğitimi ve sporun karakter eğitiminin bir aracı oluşu ve toplumsal nitelikleri geliştirebildiği olmuştur (Honeybourne vd'den aktaran Pehlivan ve Daşdan Ada, 2011).

Sporla benzer bir şekilde, eğitim planlarındaki ahlaka ilişkin hususlar birbirlerinden ayrı olarak görülebilirler de eğitimdeki temel amaç, ahlak kuralları ve bu çerçevede sportmenlik, kurallara uymak gibi kavram ve ilkeleri eğitilen çocuklara ve gençlere kazandırabilmektir (Orhun'dan akt. Hacıcaferoğlu vd, 2015).

Böylelikle bir eğitim aracı işlevi de bulunmakta olan spor için, kişilerin fiziksel ve ruhsal anlamda uyumlu bir kişilik biçimi şekillendirmesine imkân verdiğini söylemek mümkündür ve sporun amaçlarından biri de budur (Hesapçıoğlu'ndan akt., Hacıcaferoğlu vd, 2015).

İnsanlık tarihi kadar eski olan spor da her dönemde farklı amaçlarla yapılmış, çağlar boyunca değişmekte olan toplumlarla birlikte gelişip, dönem dönem değişime uğrasa da toplumu etkileyen ve aynı zamanda toplumdan da etkilenen konumunu hiç kaybetmemiştir (Bayraktar, 2003).

İnsanoğlunun varoluşundan bu yana toplumlar kendi yaşam kültürleri içinde kabullendikleri ahlaki değerlerin benimsenmesini ve nesilden nesile aktarılmasını çeşitli biçimlerde sağlamaya çalışmışlardır. Spor da bu araçlardan biri olmuştur.

Tarih boyunca sporun elinde tutmuş olduğu çeşitli beklentileri karşılayabilme olanağı bütün toplumlar tarafından göz önüne alınmıştır. Buna bağlı kalacak şekilde, erken çağlarından bu yana Türk toplumları da birçok amaç ile gerçekleştirilen toy, güreş, okçuluk, bayram, düğün gibi etkinlikler ile yaşayagelmıştır ve bunlar sonucunda hareketli bir toplum fikri yaşatılmıştır (Özmaden, 2010). Şüphesiz bu faaliyetler içerisinde en etkin ve yaygın olanları, askerî antrenman mahiyetleri de göz önünde bulundurulduğu vakit, spor faaliyetleridir.

Bu doğrultuda İslamiyet öncesi dönemlerde Türlerde çocuklarının ve gençlerinin toplumsallaşması ve eğitilmesinde törenin rolü büyüktür (Akyüz, 2012). Bunun yanı sıra eğitimsel unsurlar barındıran törelerin içinde sportif öğeler önemli bir yer tutmaktadır.

Bilinmektedir ki, İslam öncesi Türk toplumlarının kanunları olan törede alplık önemli yer tutmaktadır. Dolayısı ile bir alp olma yönünde spor aracılığıyla eğitilmekte olan çocuklar okçuluk, binicilik, güreş gibi birçok spor ile iç içe olacak, savaşa hazırlanacak, bunun yanı sıra alçakgönüllü bir karakter geliştirip, toplumun iyi bir bireyi olması için ahlaki yönlerden de eğitilecektirler.

Karar vermenin tüm insanlar gibi sporcular için de kaçınılmaz bir zorunluluk olduğu bilinmektedir. Bu kararların ahlaki değerlere uygun olması gerektiği de sporun doğası içinde kabul görmüş bir gerçektir.

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de spor alanında ahlak dışı durumların giderek fazlaşıyor olduğu görülmektedir. Sonuç olarak sporcular ve seyirciler ve dolaylı olarak toplumun tamamı bu durumdan etkilenmektedir (Gürpınar, 2014a). İnsanların ruh ve beden sağlığının korunmasında önemli rol oynayan spordaki ahlaki bozulmaların yansımalarının tüm toplumda görülmesi muhtemeldir. Bu sorunların çözülebilmesi için problemin tespit edilmesi öncelikli gerekliliklerdendir.

Hem ahlak hem spor, bir toplumun geleceğini şekillendirebilecek derecede mühim bir konu olmasına karşın, spor ve ahlak ilişkisini araştıran bilimsel incelemeler hayli azdır. Spordaki ahlaki davranışlardan sıklıkla bahsedilir ancak bu konuda Türkiye’de yazılan

bilimsel eserlerin sayısının da az olduğu bilinmektedir (Güder, 2006).

Özellikle bocce ve dart sporları üzerine yapılmış çalışmaların yok denecek derecede az oluşu ve yapılan alanyazın taramalarında bu sportlardaki ahlaki karar alma tutumları üzerine bir çalışmaya rastlanamamış olması sebebi ile bu çalışmada bu spor dalları seçilmiş bulunmaktadır.

Bu bağlamda araştırmanın problemini, Türkiye’de etkin olarak bocce ve dart spor dalları ile ilgilenen sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının düzeyinin belirlenmesi ve sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi oluşturmaktadır.

1.2.Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, Türkiye’de etkin olarak bocce ve dart spor dalları ile ilgilenen sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının düzeyinin belirlenmesi ve sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir.

Genel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Cinsiyetlerine göre sporcuların ahlaki karar alma tutumlarında farklılık var mıdır?
- Sporcuların ahlaki karar alma tutumları spor dalına göre farklılaşmakta mıdır?
- Sporcuların lisans durumlarına göre ahlaki, karar alma tutumları farklılaşmakta mıdır?
- Sporcuların yaş ve yarışma kategorisine göre ahlaki karar alma tutumlarında değişiklik gözlenmekte midir?
- Öğrenim durumlarına göre sporcuların ahlaki karar alma tutumlarında bir değişiklik gözlenmekte midir?
- Sporcuların spor yaşına göre ahlaki karar alma tutumlarında değişiklik gözlenmekte midir?

- Milli olma durumuna göre sporcuların ahlaki karar alma tutumları farklılaşmakta mıdır?
- Antrenörlerinin cinsiyetine göre sporcuların ahlaki karar alma tutumlarında bir değişiklik gözlenmekte midir?

1.3.Önem

Sporun insanlık tarihi kadar eski bir olgu olduğu bilinmektedir. Bu denli uzun bir geçmişe sahip olan spor toplumsal bir varlık olan insanların hayatlarında insanlığın ilk zamanlarından beri var olmuştur. Spor, insanlıkla birlikte gelişmekte; teknolojiden, sosyoloji, psikoloji, kinesiyoloji, kimya ve daha birçok bilimden faydalanarak değişim içindeki var oluşunu sürdürmektedir. İnsanları mutlu etme, boş zamanları değerlendirme, terapi, kitlelerin ilgisini üzerine çekme ve kitleleri yönlendirme gücü yanında, bir ekonomik alan ve ayrıca bir eğitim aracı oluşu gibi birçok özelliği ile sporun insan ve toplum hayatında çok önemli bir yere sahip olduğu göz ardı edilmemelidir.

Bu kadar önemli aynı zamanda sürekli gelişip değişen spor olgusunun; yine toplumların hayatında çok önemli yere sahip olan, onları düzenlemekte ve yönlendirmekte etkisi bulunan, kimi zaman da davranışlarını belirleyen bir olgu olan ahlak ile ilişkisinin incelenmesinin; hem spor ve dolayısı ile hem de toplum adına faydalı olacağı öngörülmektedir. Yapılan bu çalışma sporda ve toplumdaki birçok sorunun kaynağı olabileceği düşünülen ahlak hususunda sporcuların tutumlarının belirlenmesi ve sorunların tespitinin sağlanması açısından önem arz etmektedir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar ahlak, tutum ve spor alanlarında yapılacak diğer çalışmalara da yardımcı olma potansiyeli bakımından önemlidir.

1.4.Sayıtlar

Araştırma yapılırken ve bulgular yorumlanırken, aşağıdaki hususlar göz önünde tutulacaktır:

1. Ulaşılan örneklem grubunun, evreni temsil ettiği kabul edilmektedir.

2. Ölçek ile elde edilmiş olan verilerin, katılımcı olan bocce ve dart sporcularının görüşlerini yansıttığı varsayılmıştır.
3. Veri toplamak için kullanılan aracın araştırmanın amacına ulaşmayı sağlayacak yeterlilik ve nitelikte olduğu varsayılmıştır.
4. Örneklem grubunun araştırmanın evrenini temsil edecek niteliklere sahip olduğu varsayılmıştır.
5. Yapılan alanyazın taramaları ile elde edilen bilgilerin yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5.Sınırlılıklar

Araştırma aşağıdaki konularla sınırlandırılmıştır. Bunların dışında kalan konular araştırmanın kapsamı dışındadır.

1. Bu araştırma ölçme aracı uygulanan sporcuların verdiği cevaplardan elde edilecek veriler ile sınırlıdır.
2. Araştırma yapıldığı tarihte lisanslı olarak bocce ve dart sporlarını yapan sporcularla sınırlıdır.

BÖLÜM II

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde genel olarak ahlak, ahlaki tutum, spor, sporda ahlak dışı bazı davranışlar, spor ahlakı ve bu kavramların birbirleri ile olan ilişkileri ele alınmıştır.

2.1.Ahlak ve Tanımı

Bizzat “*Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim*” diyerek, hadisinde İslam peygamberi ahlakın ne derece önemli olduğunu bildirmiştir (Ahmed bin Hanbel’den akt. Zengin, 2016). Görülmektedir ki milyonlarca inananı mevcut bir dinde en önemli sayılan kişi bile ahlakın önemini vurgulamakta ve insanları ahlaka teşvik ve davet etmektedir.

Yine İslam dinine mensup 13. yüzyılda yaşamış ünlü şair, mutasavvıf ve düşünür Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, “*Bütün cihanı araştırdım. Güzel ahlaktan daha üstün liyakat bulamadım.*” (Özçelik, 2009) derken, sözleriyle ahlakın ciddiyet önem ve değerini vurgulamıştır.

Yunanca “ethos” kelimesinden türemiş olan etik, Latinceye kendine moral olarak yer bulmuştur. Türkçede etik kelimesi için Arapça huy, mizaç anlamına gelen “hulk” yahut “huluk” kelimesinden türemiş olan ahlak kelimesi kullanılmaktadır. Kelimenin anlamca kökenine bakılacak olur ise ahlakın, insanın sahip olduğu karakter, tutum, davranış ve alışkanlıkları kapsamakta olduğu görülmektedir. Ahlakı insanların tutumlarını ve davranışlarını düzene koymakta olan kurallar, kısıtlamalar ve değerlendirmeler olarak tanımlamak mümkündür. İnsanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kuralların tümüne ahlak kuralları denilmektedir. Bu kurallar ahlakın doğumdan sonra edinilen bir davranış biçimi olduğunu gösterir niteliktedirler (Yıldırım, 2016).

Etik kelimesi günden güne daha sıklıkla kullanılır hal almıştır. Bütün insan davranışları etik değerler çerçevesinde ele alınamayacağı gibi etik değerler ile ilişkisi

olmayan herhangi bir insan faaliyetinden de bahsetmek oldukça zordur (Aydın, 2006).

Ahlak, bireylerin kendi değer yargılarına göre biçimlendirilmesi ve her toplumun kendi kültür ve inanç sistemine göre şekillendirilmesi nedeniyle tanımı da kişiden kişiye ve toplumdaki topluma değişebilen bir kavramdır. Bu nedenle tanımını yapmanın en güç olduğu terimlerden biri ahlakıdır.

Genellikle ahlak toplumdaki bireylerin uyması gereken ve toplumca belirlenmiş davranış kalıplarıdır (Tanrıverdi, 2012). Ünlü filozof Aristoteles ahlaka, karakterin bilimi şeklinde tanım yapmıştır (1998). Ahlak bulunan sosyal çevrenin bütün değerlerini körü körüne kabul etmek değil, sosyal uyum için değerler bütünü meydana getirme (Senemoğlu'ndan akt. Hacıcaferoğlu ve ark. 2015), kendi arzusuyla ve haz duyarak iyi davranışlarda bulunup, kötü olanlardan uzaklaşma alışkanlığıdır (Çağrı'ndan akt. Hacıcaferoğlu ve ark. 2015). Böylece ahlakın insanları kötü sayılan davranışları yapmaktan alıkoyduğunu söylemek mümkündür.

Neyin nasıl yapılacağını, doğru ve yanlış, insan ya da grupların davranışlarını, iyi ile kötünün ayrılığını belirleyen ve insanları yönlendiren prensiplerin tümü etik olarak değerlendirilmektedir (Yaman, Çetinkaya Mermer, Mutlugil, 2009).

İnsanın hayatını denetleyen iki önemli oluşumdan biri yasal düzenlemeler, diğeri de ahlaki değerlerdir. Ahlak, insan davranışlarını kontrol eden ideal kuralların bilimi ve bu kuralları yaşamın gerekli durumlarına en uygun biçimde icra edebilme sanatı olarak (Pazarlı'dan akt. Adıgüzel, 2017) ya da insanın toplumsal hayatındaki tüm davranışlarını ve diğer insanlarla ilişkilerini düzenlemek için ortaya konmuş olan ilke, kural ve uygulamalar bütünü şeklinde de tanımlanmaktadır (Erdem 2003'den akt. Adıgüzel, 2017).

Bir sosyal değer, alışılmış şekliyle, yeni bir araba, yeni bir iş, para kazanma ya da başarılı olma gibi nesnel şeylere, koşullara ya da kişisel deneyimlere verilen göreceli değer olarak tanımlanmaktadır. Ahlaki değer ise, başkalarına saygılı davranır mıyız? İnsanlarla olan ilişkilerimizde ve onlarla iletişimimizde dürüst müyüz? Adil ve saygılı mıyız? sorularına cevap olan, başkaları ile olan ilişkilere verilen değerdir, yani bir insanın diğerlerine nasıl davrandığına dayanan değerdir. Etik ikilemler genellikle bahsedilen değerler arasındaki çatışmadan meydana gelir. Örneğin toplumsal bir değer kazanmak için ahlaki değer ihlal edildiğinde ortaya çıkarlar (Lumpkin ve ark.'dan akt. Van Mullem ve Stoll, 2012).

Tüm bu tanımların ışığında, toplumsal bir varlık olan insan, kendisi ve içinde bulunduğu toplumla sorunsuz yaşamayı sürdürebilmesi için kanunlara olduğu gibi ahlaki değerlere de ihtiyaç duymak durumundadır.

Ahlaki olgunluğa erişmiş kişilerin güvenilir, sorumluluk sahibi, saygılı, insanlara adaletle davranan, öz-kontrol becerisine sahip, kendini başkalarının yerine koyabilme kabiliyeti gelişkin, iyi bir birey ve bütün bahsedilenlerin de ilerisinde kanun ve kuralları önemseyen iyi bir yurttaş olması beklenmektedir (Lickona'dan akt. Adıgüzel, 2017).

Ahlak tanım itibariyle duygu düşünce vicdan ve davranış arasındaki tutarlı olma durumudur. Ahlaki değerleri geliştirip yaymak ve ahlaka dair meseleleri çözmek, yalnızca toplumlarda öncelik arz etmekle kalmayıp bu gelişim ve çözümler için ciddi kaynakların da kullanıldığı görülmektedir (Özen, 2015).

Yapılmış olan incelemelerde ahlakın; toplumsal yaşamda, eğitim sistemleri ve kurumlarında esas amaç olarak ele alındığı görülmüştür. Bir diğer yandan ahlak üretim, eğitim, politika, adalet ve bilime ek olarak mesleki başarılar için de mühim bir araç olarak görülmektedir (Özen, 2011). Toplumun ve mesleklerin yanı sıra diğer bilimler üzerinde bu derece etkileyici rol oynayan ahlakın, şüphesiz toplum ve bilim ile iç içe olan spor olgusundan ayrılması mümkün olmayacaktır.

Ahlak insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen ve insanların tüm varlığını etkileyen kurallar bütünü ise spora dair hemen her etkinlik ahlaki birer konudur. Bunun sebebi ise sporda diğer insanlar ile ilişkinin kaçınılmaz oluşudur. İnsanların hüznü, saygı, hoşgörü, sevgi, kaygı gibi insani duygu ve taşıdıkları erdemler ile ilişkisi aynı zamanda sporda da bulunmaktadır (Akandere, Baştuğ, Güler, 2009).

Ahlak için yapılan tanımlar, insanlar arasında iletişim gerektiren hatta bu iletişimi arttırmak için de kullanılabilen bir araç olan ve insan duygu ve davranışlarına doğrudan etki eden sporun ahlakla ilişkili olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Eskicioğlu ve ark. (2012)'nin ifadesiyle geçilen asrın ilk yarısı siyasi ve maddi sorunların ahlaki sorunların önüne geçtiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde spor ve ahlak sık sık bir arada kullanılır iki kavram haline gelmiştir.

Ekonomi, teknoloji, siyaset, toplum ve pek tabii ki spor alanlarındaki gelişim ve

değişimler bahsedilen bu alanlarda beraberinde ahlaki meseleler getirmiş bulunmaktadır. Ekonomik ve siyasal durumların ahlaki sorunlardan daha fazla etkileniyor olması, ahlaki bozuklukların incelenmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Söz konusu alanda yapılacak incelemelerin ve tespitlerin tolumdaki diğer sorunların çözülmesine de dolaylı olarak yardımcı olabileceği öngörülebilir. Toplumsal alandaki ahlaki olanlar da dâhil tüm bozulmaların spora da yansıtacağı göz ardı edilemez bir gerçektir. Bu nedenle konu araştırılmalıdır ve ahlaka daha fazla önem verilmelidir.

2.1.Spor ve Ahlak İlişkisi

Sporla ilgili toplumsal ve insani düşünceler söz konusu olduğunda, insanın kültürel faaliyet alanıyla ilgili etiği ayırt etmek mümkündür, söz konusu etik, spor etiğidir (Kosiewicz, 2014).

Ahlak genetikle gelmiş gibi görünüp sonradan edinilmiş özellikler göstermektedir. Dolayısıyla ahlakın bilişsel ve davranışsal (öznel ve nesnel) iki yanından bahsetmek mümkün görülmektedir (Erdem'den akt. Güler, 2006). Spor da birey için ahlakın sonradan edinilen ve davranışsal olan boyutu içinde yer almaktadır.

Tek başına bir eylem ahlakı ilgilendirmeyebilir, ancak bu eylemler başka bir bireyi alakadar eder ise ahlakı ilgilendiren olaylar haline gelirler. Bu nedenle spora dair faaliyetlerin tümü ahlak ile yakından ilişki içerisindedir çünkü spor etkinlikleri diğer bireylerle etkileşim sağlamaktadır.

Spor kişilerin bedensel ve zihinsel açıdan gelişim sağlaması için, rekabet içinde, belli kurallar dâhilinde yarışması, üstün gelme arzusu ortaya koyması, performansının kişisel bakımdan doruk noktaya çıkarılması için sarf edilen çabalarıdır (Aracı'dan akt. Şahan H, 2007). Spor akli ve fiziki sağlığı dengelice geliştirip yarışmacı yaşam tarzına mümkün olan en iyi adaptasyonu sağlayan hareketler bütünüdür (Gillet'den akt. Şahan H, 2007).

Bir bilim olarak da tanımlanabilen spor, beden gelişimi sağlamanın yanı sıra oyun, hareketler ve müsabakalar aracılığı ile insanın karakterinde, davranışlarında ve bilişsel yapısında da belirleyici rol oynamaktadır (Güven'den akt. Çelik ve Şahin, 2013). Bu nedenle spor, nitelikli bir hayatın parçası ve en faydalı toplumsal faaliyetlerden biri

olarak kabul edilmektedir (Erol, Cicioğlu, Pulur, 1999).

Spor bireylerin gelişim sağlarnasında göz ardı edilemez bir yer tutmaktadır ve psikolojik ve toplumsal anlamda bireylerin etkinliğini sağlarnanın en temel yollarından biridir (Küçük ve Koç, 2004).

Spor amacı dolayısıyla akli ve fiziki sağlığı korumakta ve insanları birbirlerine kaynaştırmaktadır. Ulusal ve uluslararası alanda hoşgörü, saygı, barış ve iş birliği sağlamaktadır. Kişisel olarak gerekli bir eylemler bütünü olmasının yanı sıra toplumsal hoşgörü oluşturmakta da önemli bir araç konumunda bulunmaktadır (Özbek, 1999).

Sporun birçok alanda katkı sağladığı bilinmektedir. Özellikle spor etkinliklerine katılan öğrenciler anti-sosyal davranışlarını azaltmışlardır (Vidoni ve Ward'dan akt. Schwambarger and Curtner-Smith, 2016). Bulduğumuz zaman diliminde sosyal bir birey olmanın en zahmetsiz yollarından bir tanesi de spor olgusudur (Küçük ve Koç, 2004). Dolayısı ile sporun insanları sosyalleştirme özelliği de barındırdığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Sporda olduğu gibi ahlak da yaşam biçiminin en iyisini belirlemeye çalışır ve hem ahlak hem de spor beden ve ruha düzen getirmeyi amaçlamaktadır. Sporun insanları başka insanlara zarar vermekten uzaklaştırma özelliği vardır bu da ahlakın sporu anlamlı kılan öğelerinden olduğunu göstermektedir (Yapan, 1992).

Sporun hareket etme ile gerçekleşen bir faaliyet olduğu bilinmektedir, bu nedenle sporun doğasında barındırdığı ve bağlı olduğu kuralları mevcuttur. Kurallar her spor dalında ayrı ayrı olsa da sporun genelinde geçerli olanlardan da bahsetmek ve bu kuralların tümünü spor ahlakı olarak somutlaştırmak mümkündür (Erdemli, 2002).

Elbette ki rekabet kurallarına uygun olarak davranıldığında da sporun estetik veya ahlaki olan amaçlarını da gerçekleştirebilmek mümkündür (Kosiewicz, 2014).

Spor, oldukça önemli sayılan birçok toplumsal değerin oluşmasını sağlamakta ve bu değerlerin kalıcı hale gelmesi görevini çeşitli şekillerle başarabilmektedir (Küçük ve Koç, 2004).

Toplumsal yaşamda hem entelektüel çabalar hem de politik eylemler yoluyla olumlu değişimler yaratılmaya çalışılmaktadır. Böyle bir çabanın, hoşgörü, adalet ve saygı gibi tanıdık ahlaki değerlere sıkı sıkıya bağlı olduğu açıktır (Edwards ve Jones, 2009). Bahsedilmekte olan bu eylemler ve ahlaki değerlerin tümü şüphesiz spor ile de ilgili konumdadırlar.

Ancak karşıt olarak yarışmacılar, onlardan sorumlu olan kişiler -örneğin antrenörler ve spor yetkilileri- ve onların işverenleri sadece müsabakalardaki rekabete göre davrandıkları vakit ne ahlaki inançlarını ne de ahlaki davranışlarını hesaba katmaktadırlar (Kosiewicz, 2014). Bu durumda sporun barındırdığı rekabet, ahlaki olmayan durumları ortaya çıkarabilmektedir.

Oysa toplumlar oluşan kuralları çatışma yaşamadan ve kendi devamlılıklarını sürdürmek amacıyla bazı kurallar geliştirip çeşitli kurumlar vasıtasıyla insanlara öğretilirler (Aydın'dan akt. Hacıcaferoğlu ve ark. 2015). Bu kurumların başta gelenlerinden biri de şüphesiz spordur.

Eğitim yolu ile insanlar ahlak gelişimlerini üst seviyelere çıkartmak için arzu duyar ve koşullanabilirler (Güler, 2006). Spor da kazanmayı ve kaybetmeyi kabullenmeyi, paylaşımcı olmayı, yardımlaşmayı, başkalarının bakış açlarına ve fikirlerine saygı duymayı öğretmektedir (Şahan, 2007). Bahsedilen bu özellikleri ile sporun, insanların karakter gelişimini sağlıklıca tamamlamış bir birey haline gelmesinde önemli rol oynaması beklenmektedir.

Spor bireylerin benlik ve kişiliklerini oluşturmasında en önemli etken olan sosyalleşmeye önemli katkılar sağlarken, buna ek olarak oldukça önemli görülen çokça toplumsal değerlerin meydana gelmesine ve sürekli kılınmasında etkili olmaktadır (Küçük ve Koç 2015).

Değerler -ki bunların başında ahlaki olanlar gelmektedir- insanların doğumlarıyla getirdiği bir olgu değildir. Değerler, genellikle yaşam boyu eğitim yoluyla kazanılır. Bu nedenle, değerlerin elde edilmesi veya aktarılması kendi içinde bir eğitim meselesi olarak ele alınmalıdır (Özdenk ve Karabulut, 2018).

Sporun eğitim görevi de yüklendiği göz önünde bulundurulduğunda denilebilir ki;

spor, toplumsal değerler oluşturmakta, diğer bireylere saygı duymak, alçakgönüllülük gibi ahlaki değerleri koruyup geliştirmeye istekli bireyler şekillendirmekte önemli rol oynamaktadır.

Bireylerin kendisinde mevcut bulunan ve spor vasıtası ile açağa çıkarttığı ve geliştirdiği iyi özellikler bu bireylerin gündelik hayatlarına da etki eder (Kuter ve Kuter 2012). Buna göre açıkça, spor ile kazanılan ya da bireylerde var olup spor vasıtasıyla geliştirilip korunan erdemler, toplumun birer parçası olan bireyi etkilerken, tüm topluma da olumlu yönde etki etmektedir. Sporun toplumda geliştirmekte olduğu erdemler içerisinde ahlak göz ardı edilmemesi gereken bir unsur olarak değerlendirilmelidir.

Sporun, bireylerin kişiliklerine olan etkileri dikkate alınırrsa bu anlamda olumlu iyileşme sağlamaları bakımından ne kadar etkili ve değerli olduğu gözler önüne serilebilmektedir (Küçük ve Koç 2015).

Bir eğitim faaliyeti olan spor, ortak amaçları dile getirebilme gücünü ve takdir edebilme duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Bunların yanı sıra spor, anlayış ve sorumluluk taşıyabilme ve iş birliği içinde düzen sağlama kabiliyetini de geliştirmektedir (İlhan, 2008). Sporun fiziksel kimliği dışında eğitici etkinlik rolü üstlendiği ve bu rolü tüm toplumu etkileyebilecek çapta oynayabildiği açıkça görülmektedir.

Sporun, kişinin etkileşimli toplumsal çevrelere girmesine olanak veren bir faaliyet oluşu sebebiyle bireyin sosyalleşmesinde büyük etkisi vardır. Kişinin kendi genişlememiş bakış açısından ayrılıp, diğer fikirler, inanışlar ve bireyler ile etkileşime girmesini, böylece bunlardan etkilenmeye yahut onları etkilemesine imkân vermektedir (İlhan, 2008).

Kuruluşundan bu yana Cumhuriyet Döneminde Atatürk, spora hak ettiği önemin verilmesi için şahsen birçok girişimde bulunmuştur. Ülke siyasetinin temel öğelerinden birinin de beden terbiyesi olduğunu vurgulayarak, bu hususu bilim sanat ve ahlaki boyutlarındaki eğitimler ile birlikte ele almıştır (Türkmen, 2013).

“Her çeşit spor faaliyetlerini, Türk gençliğinin millî terbiyesinin ana unsurlarından saymak lâzımdır.” sözleri ile Mustafa Kemal Atatürk’ün (1927) sporu, milleti geliştirmek

ve toplumu düzenli ve müreffeh tutmak, ahlakını korumak için önemli bir araç olarak gördüğünü, farkındalıkla ve önemle vurguladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün spora verdiği önem ve yüklediği görev "*Dünyada spor hayatı, spor âlemi çok mühimdir. Bu kadar mühim olan spor hayatı bizim için daha mühimdir. Çünkü ırk meselesidir. İrkin düzelmesi ve gelişmesi meselesidir.*" sözlerinde açıkça görülmektedir (Altınok'tan akt. Tel, 2007).

"Spor yalnız beden yeteneğinin bir üstünlüğü sayılmaz. Anlayış ve zekâ, ahlak da bu işe yardım eder. Zekâ ve kavrayışı geri olan kuvvetliler, zekâ ve kavrayışı yerinde olan daha az kuvvetlilerle başa çıkamazlar. Ben sporcunun zeki, çevik aynı zamanda ahlaklısını severim." sözleri de Atatürk'ün spora ve sporda ahlak hususuna ne denli önem verdiğini kanıtlamaktadır.

Atatürk'ün ifadelerinde görüldüğü üzere, militer bir ton kendini hissettirmektedir. Mustafa Kemal, sporu yalnız bir eğlence yahut müsabaka faaliyeti şeklinde algılamamış ve eğitimin her kısmında olduğu gibi spor eğitiminde de fayda getiren ve uygulanabilir sebeplerle önem vermiştir (Türkmen, 2012). Yarışma heyecanı ve eğlenmenin dışında spor kitleleri istenilen tarafa yönlendirilebilmesi için etkili bir araç olarak da kullanılabilir. Söz konusu yönlendirmeler için yalnız iyi hale getirilmiş bedenlerden bahsetmek mümkün değildir, aynı zamanda ahlaki yönlerden de geliştirilmiş bir toplumdan da bahsedilmelidir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda da sporun kurumsallaşmış yapıda olduğu, özel spor sahaları ve tekkelerinin korunmakta ve teşvik edilmekte olduğu belirtmektedir (Akyüz,1985'den akt. Özmeden, 2010).

Görülmektedir ki, tekkelerle kurumsallaşmış olan ve hatta bazı padişahların bizzat icra etmekte bulunduğu spor, Osmanlı İmparatorluğu'nda ciddi boyutlarda desteklenmekte ve korunmaktaydı.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti de spor ve ahlak gelişimi ile ilgili yasal tedbirler almıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 56. maddesine göre "*Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak*" ile yükümlüdür. Yine

anayasanın 58. maddesi, devletin “gençleri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır” olduğu ile ilgilidir. Anayasanın 59. maddesi ise “Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyla korur ” dur (/www.tbmm.gov.tr, 2018).

Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde “Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek” şeklinde Türk eğitim sisteminin en önemli işlevlerinden birinin ahlak ve bedenlen istidat ve melekeleri gelişmiş bireyler haline getirilmiş insanlar yetiştirmek olduğu belirtilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda spor ve sporculara önem verildiği, sporun gençleri uyuşturucu kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan uzak, ruhen ve bedenlen sağlıklı bireyler olarak yetiştirilmesinde bir araç olarak görüldüğü, başarılı sporcuları koruyarak ve spora teşvik eder ve sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder maddeleri ile sporu yaygınlaştırmaya çalışıldığı açıkça görülmektedir. Anayasanın söz konusu maddelerinin devletçe uygulanıp tüm halkın uyması gereken esas kanunlar olduğu göz önüne alınırsa devlet tarafından spora önem verildiğini ve toplumu şekillendirmek amacıyla kullanıldığını belirtmek kesinlikle mümkündür.

Görülmektedir ki spor, Türk toplumlarının varlığından bu yana Türk devletlerinde de kendini çeşitli şekillerde göstermiş, ilerleyişini yitirmeden militarizm, eğlence, boş zaman değerlendirme, propaganda, yarışma heyecanı duyma ve toplumu düzenleme gibi çeşitli amaçlar için araç olarak kullanılmış ve kullanılmaktadır.

Ancak; bütün dünyada olduğu gibi Türk kültüründe spora toplumu yeniden şekillendirme görevi yüklenmesine ve olumlu bakış açısına karşın, son dönemlerde karşılaşılan olaylar birçok alanda olduğu gibi spor alanında da ahlak dışı davranışların artmakta olduğunu göstermektedir.

Sporda saygı duyulması gereken sınırların neler olduğu, hangi kararların spor

ortamında uygun olduğu gibi soruların cevaplarını ancak ahlaki muhakeme verebilmektedir. Örnek vermek gerekirse, bazı sporlarda bilerek rakibe hafif dereceli rahatsızlık vermek haklı bir davranış olarak kabul görebilir. Bu sebeple bu haklılaştırmada algılanan değişiklikler spor anlamında tartışmaya müsait ahlaki davranışlara sebebiyet verebilir. Tüm bunlarla beraber oyunda ahlaki muhakeme, spor dışında kabul görmeyecek hareketleri spor ortamında niçin kabul gördüğüne açıklık getirmektedir (Shrout ve ark. 2017).

Doping gibi kendine zarar vermeyi göze alarak kazanmak için çeşitli yollar deneme durumu ahlaki bir davranış olarak gösterilebilmesi mümkün değildir.

Ancak ahlaki davranışın anlaşılmasında güçlük çekilmektedir (Sinelnikov and Hastie, 2008'den akt. Schwamberger and Curtner-Smith, 2017). Çünkü ahlaki davranışları kesin bir çizgi ile belirlemek oldukça güçtür. Bu belirsizlik spor ahlakı konusunda da kendini göstermektedir.

Fiziksel aktivite olmasının yanında bir eğitim aracı olarak da kabul edilmiş olan spor, tüm toplumca kullanılmaktadır. Spordan edinilecek verimin artırılması için, eski çağlardan günümüze dek süregelen bulunan spor ahlakına bağlı kalınması gerektiği bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır (Erişim'den akt. Akandere, Baştuğ ve Güler, 2009).

2.2.Sporda Ahlak Dışı Davranışlar

Kuter'e göre; bugün bütün dünya ülkeleri sporu oldukça önemli saymakta ve uluslararası spor etkinliklerinde başarılı olabilmek amacıyla gayret göstermektedir. Bu etkinliklerden elde edilen başarılı sonuçlar, ulusal saygınlık ölçütü olarak sayılmakta, soğuk savaş aracı, siyasi başarının ve gelişmişliğin göstergesi olarak birden fazla gayeye hizmet etmektedir. Bunların yanı sıra spor kendi gelişimini de bunlara paralel olarak devam ettirmektedir. Böylece spor hem toplumları etkilemekte hem de toplumlardan etkilenmektedir (aktaran: Bayraktar, 2003).

Dolayısı ile sporcular için bir gurur kaynağı olabilen bu durum aynı zamanda bir utanç ve aşırı hırs kaynağı da olabilecek konumdadır. Antik olimpiyat oyunlarına yemin ederek katılan sporcuların büyü yaptırarak, muskalar ile (Balcan, 2018) kazanç elde

etmeye çalışmasını başka nasıl açıklamak mümkün olabilir? Bu durum günümüzde yerini kazanmak için her yolun denendiği durumlara bırakmıştır. Beklentilerin artması sporcuların üstlerindeki yükü arttırmakta, onları kazanmak uğruna ahlak dışı farklı yollar denemeye itebilmektedir.

Antik olimpiyatlarda yarışan site devletleri arasındaki rekabetten soğuk savaş dönemine dek spordaki kazanma arzusu ve rekabet hiç eksilmemiştir. Sporda başarılı olmak yalnız bireyler için değil, şehirler hatta ülkeler için de güç gösterisi, kendini kanıtlama olarak görülmüş ve bu amaçlarla kullanılmıştır. Sporcuların aldığı ödüller, -örneğin antik olimpiyatlarda kazanan sporcuların vergilerden muaf tutulması, ya da ülkemizdeki kanunca belirlenen altın ödülü- kazanmak için sporun oyun olarak zevkini aşıp kendine zarar verse bile yarışmaya devam etmeyi teşvik eder nitelikte olabilmektedir.

Son zamanlarda sportif başarı iktisadi anlamda gelişmişliğin ve uluslararası konumda güçlü olmanın bir yolu olarak kabul edilmektedir (Bayraktar, 2003). Bu konumda, sporcular başarı elde edebilmek amacı ile spor ahlakına aykırı davranışlara yönelebilmektedir.

Tarihin bildiğimiz ilk çağlarından bu yana, sporsal başarıya dışarıdan araya girme vasıtasıyla kurallara aykırı şekilde etki etmek fikri sürekli var olagelmıştır. Bu sadece maddi kaynaklı ve fiziksel bozulmalara değil aynı zamanda ahlaki bozulmalara da sebebiyet vermektedir. Doğaldır ki var olan bu fikirle beraber centilmence ve ahlaki davranışların da tarihin en eski günlerine dek inmekte olduğu göz ardı edilemez (Öngel, 1997).

Olimpiyat yarışmalarının temelinde bireysel güç gösterisi sayesinde yarı tanrısal kimlik kazanma ve mutlak başarı isteği yanı sıra, Yunan site devletleri arasındaki rekabet de bulunmaktadır. Yarışmalar bu rekabet yönleri ile güç gösterisi halini almış, kazanılan taçlar diğer sitelere karşı alınan zaferlerin nişanesi konumuna gelmiştir. Sporcunun güç ve başarısı sitelerin güç ve başarısı ile ifade edilmekte ve başarıları halk ve devletin başarısı konumuna koyulmakta idi. Aynı şekilde başarısızlıkları da buldukları toplumların başarısızlığı demektir (Öngel, 1997).

Antik çağlardan beri spordaki en yüksek değer başarı olduğunu (Kosiewicz, 2014) ileri süren bir anlayışın var oluşu sebebi ile de ne olursa olsun kazanmak fikri devam etmektedir.

Sporun, büyük oranda değişken olduğu, amatör etkinlikler halinden iş benzeri profesyonel bir girişim halini aldığı açıktır. Altın madalyaların ya da rekortmen sporcu performanslarının sunduğu geniş çaplı ekonomik ve politik çıkarlar dolayısıyla, sporcuların birbirleri ile olan rekabetlerinin gittikçe arttığını gözlenmektedir (Hemphill, 2009).

Kitlelerin ilgi odağı olan sporcular üstün başarıya dayalı bu konumlarını ne kadar koruyabilirler? Son yıllarda kendi bedenleri üzerine söz söyleme haklarını yitirmeye bile başlayan, kazanmaya programlanmış bir konumdaki sporcu, antrenör denetimi ile organizmasını üst düzey performansta tutmak zorundadır. Sporcular için bu zor ve zorunlu halin üstesinden gelmenin yolu ise (Şahin, 1998) ahlak dışı kabul edilen davranışlar olmuştur.

Sporda ahlak dışı davranışlar bazen sporcular için doping, bazen taraftarlar için şiddet, holiganizm; yöneticiler ve kulüpler için şike, teşvik primi, kara para aklama, hile vb. birçok şekilde kendini gösterebilmektedir. Burada son yıllarda gündeme gelen sporda ahlak dışı davranışların öne çıkan bazılarından bahsedilecektir.

2.2.1.Doping

Afrika'da kullanılan Boer (Hollanda asıllı Güney Afrikalı) lehçesinde de dinsel törenlerde kullanılan uyarıcı anlamı barındıran doping kelimesi, Anglo-Flemenkçe etimolojik kökenli sayılmaktadır (Öngel, 1997).

Spor ahlaki gelişimin aracı olarak kullanılmaya çalışılırken bir yandan da doğası gereği rekabetin, kazanma duygusunun ön plana çıktığı özellikler taşımaktadır. Bu özellikler kişilerin sporun ahlaki gelişim kazanımına karşıt olarak doping, şike, hile, holiganizm vb. ahlak dışı davranışlara yönelmelerine; hatta zaman zaman devlet eliyle teşvikine neden olabilmektedir. Sporu bir soğuk savaş aracı olarak gören Almanya'daki doping merkezleri iddiası bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Sueddeutsche Zeitung Gazetesi'ne göre, Batı Almanya'daki devlet yetkililerinin, performansı arttırıcı ilaçlarla ilgili araştırmalar için kaynak sağladıkları, bu ve benzeri uygulamaların 1970'li yıllarda sistemli bir yapıya kavuştuğu iddia edilmektedir. Konuya dair bir rapor Federal Spor Bilimleri Enstitüsü tarafınca hazırlanmış ve yayınlanması

planlanmış fakat gizlilik ve hukuki gerekçeler ile raporun yayınlanması geciktirilmiştir (www.bbc.com, 2018).

Türkiye’de ise sporu ve sporcuyu teşvik amacıyla getirilen bazı uygulamaların zaman içinde kötüye kullanılarak edilerek farklı durumların ortaya çıkmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Sporcu ve antrenörleri teşvik etmek amacıyla 26.09.2006 tarihinde çıkarılan “*Spor Hizmet ve Faaliyetlerinde Üstün Başarı Gösterenlerin Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik*” (www.resmigazete.gov.tr, 2006)’in ardından, uluslararası yarışmalarda derece yapan birçok Türk sporcusunun doping kullandıkları gerekçesiyle ödülleri geri alınmış ve birçoğu yarışmalardan men edilmiştir.

Türk sporu adına üzüntü verici gelişmelerin ardından, yönetmelik değişikliğine gidilerek yeni 2010/956 sayılı ve 13.09.2010 tarihli “*Spor Hizmet ve Faaliyetlerinde Üstün Başarı Gösterenlerin Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik*” (www.mevzuat.gov.tr, 2018) ile teşvik olarak alınabilecek ödül miktarı en fazla 2000 Cumhuriyet Altını Karşılığı Türk Lirasından, 1000 Cumhuriyet Altını karşılığı Türk Lirasına düşürülmüştür.

Ancak bu yönetmelik değişikliğine ve 2011 yılında Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi (TMOK) bünyesinde kurulan Türkiye Doping Mücadele Komisyonunun hazırladığı ve WADA tarafından da kabul edilerek 23 Eylül 2011 tarihinde yürürlüğe giren “Türkiye Doping Mücadele Talimatı”na (www.olimpiyatkomitesi.org.tr) rağmen doping kullanımının önlenemediği görülmektedir.

Uluslararası Atletizm Federasyonları Birliği’nin (IAAF) yayınladığı cezalı atletler listesinde yer alan ve Türkiye adına yarışan isimler, günlerce doping sebebi ile manşetlere taşınmıştır. Dünya ve Olimpiyat ikincisi Elvan Abeylegesse ile Olimpiyat şampiyonu Gamze Bulut da doping sebebi ile madalya kaybeden Türk atletler arasına girmiştir. 2012 Londra Olimpiyatları’nda kadınlar 1500 metrede birinci olan Aslı Çakır Alptekin ve arkasından gelerek gümüş madalya kazanan Gamze Bulut’un başarısı da dopingin gölgesinde kalmıştır. Son on yılda Süreyya Ayhan Kop, Binnaz Uslu ve Eşref Apak gibi isimlerin yanında devşirme tabir edilen atletler de dopingle anılmıştır (www.cumhuriyet.com.tr, 2018).

2008 Pekin ve 2012 Londra Olimpiyatlarında alınan numunelerin yeniden incelenmesi sonucu, sporcularında yasaklı madde tespit edilen Türkiye Halter Federasyonunun üyesi, Uluslararası Halter Federasyonu tarafından askıya alınırken, Türkiye bir yıl müsabakalardan men edilmiştir (www.milliyet.com.tr, 2018). Tüm bu yaşananlar Türk sporunun büyük yara almasına neden olmuştur.

Oysaki sporcular fiziksel gelişimlerinin ve ilerlemelerinin yanında ahlaki değerleri de gözetmek durumundadır. Bu ahlaki değerlerin müsabakalar ve oyunlara yansması fair play olgusudur.

İster yerel ister ulusal veya uluslararası düzeyde olsun, sporun teknolojiyi bir performans geliştirme yolu olarak benimsediği oldukça açıktır. Seçkin, amatör ve hatta eğlence amaçlı spor yapmakta olan sporcular, bir dizi iyileştirici ve performans artırıcı teknolojiden giderek daha fazla faydalanmaktadırlar. Sporda performans artırıcı ilaç kullanımı, düzeltilmesi için kapsamlı ve sık sık sert önlemler gerektiren bir kriz olarak kabul edilmektedir (Hemphill, 2009).

Doping, yeni bir olgu olmayışına ve antik çağlara kadar izlerinin sürülebilmesine rağmen hem seçkin hem de rekreasyonel sporlarda giderek artan bir endişe konusu haline gelmektedir. Bu nedenle, doping yapma davranışını önleyebilmek için altındaki psikolojik faktörleri anlaşılabilmesi ve açıklanabilmesi ve önemlidir (Elbe ve Barkoukis, 2017).

Öyle ki durum sporcuların hayatına mal olabilecek seviyelere ulaşabilmektedir. Örneğin bisiklet sporcusu Knud Enemark Jensen art arda fazlaca aldığı amfetamin dopingi ile katıldığı müsabakalarda can vermiştir (Öngel, 1997). 1960 Roma Olimpiyatlarında gerçekleşen bu hadise doğrultusunda ahlaki kurallar dışına çıkarak doping yapmanın insanların canlarını kaybettirecek sonuçlar doğurabildiğini söylemek mümkündür.

Aşırı kazanma isteği bireyleri kimi zaman sportif kuralların dışına çıkmasına neden olmaktadır (Hacıcaferoğlu ve diğerleri, 2005). Bu kazanma isteğindeki enerjiyi dopinge yönelerek harcamak şüphesiz yetersiz eğitimden kaynaklanmaktadır. Sporda giderek artan rekabet dolayısı ile güçlkle yapılan antrenmanlar, kişisel mevki yükseltilmesi arzusu, reklam aracı olarak kullanılan başarılı sporcular, pahalı spor ürünleri, yüksek takım değiştirme bedelleri ve arttırılması mümkün olan birçok sebep sporcuyu doping ile işlerini

kolaylaştırmayı ve amaçlarına ulaşmayı başarabilir durumda olduğu yanılgısına ve spordaki ahlaki temellerin dışarısına itmektedir. Tüm sebeplere ek olarak doping maddelerinin ya da yöntemlerinin belirlenmesinin gittikçe güçleşmesi, dopingi engellemek için yasaklar ve denetimlerden ziyade eğitimin gerekliliğinin vurgulanmasına sebep olmaktadır.

Oldukça dikkatle incelendiğinde bile belirlenmesi mümkün olmayabilecek yollar ile doping yapan sporcuların var olduğu bilinmektedir (Öngel, 1997).

Örneğin; en büyük problemlerden biri, gen dopinginin kan veya idrar yoluyla tespit edilememesidir (Subak, Özdemir ve Müniroğlu, 2017).

Çünkü kullanılan doping maddelerinin tespitine yönelik yöntemler her geçen gün yetersiz kalmakta, sürekli değişen yöntemlerin tespiti giderek zorlaşmaktadır. Örneğin; gen dopingini saptayacak bilimsel geçerliliği olan yöntemler uygulaması zor meşakkatli yöntemlerdir. Kalıcı etkiye sahip şekilde performanslarını artırma fikri sporcular için cazip görünmektedir ve bu yalnızca ahlaki eğitim yoluyla aşılabilecek bir meseledir. Çünkü ne kadar sporcudan ne denli örnek toplanırsa toplansın, hangi testler uygulanırsa uygulansın, doping, eğer eğitim ile sporcuların ahlaki yöndeki gelişimleri sağlanıp korunmaz ise yapılmaya devam edecek gibi görünmektedir.

Alanlarında dünyadaki en büyük örgütler sayılabilecek Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) ve Dünya Anti Doping Ajansı (WADA) gen dopingini önlemenin en etkili yönteminin düzenlenecek bir yönetmelik ve yanı sıra eğitim olduğu hususunda hemfikir durumdadırlar (Gerlinger ve arkadaşlarından akt. Zileli, Eroğlu ve Özkanç, 2016).

2.2.2.Şike

Fransızcadaki chiquer “dalavere yapmak, tağşiş etmek” yükleminden türetilmiş olan (Pepe ve Vardar, 2016) şike; Türk Dil Kurumu’nda belirtilen hali ile Fransızca kökenli ve “bir spor karşılaşmasının sonucunu değiştirmek için maddi veya manevi bir çıkar karşılığı varılan anlaşma” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018).

Taraf şikesi, hatır şikesi, hakem şikesi (rüşvet), kazanma amacı gütmeyen yapılan şike ve spor dışı unsurların katılması ile yapılan şike gibi çeşitlere ayrılmış olan şike,

maddi veya manevi çıkar karşılığında danışıklı spor müsabakası yapılması ya da maçın sonucunun değiştirilmesidir (Şahin 2009'dan akt. Ekici, 2013).

Şikenin faaliyet olabilmesi için iki taraf olmak zorundadır. Bu hususta taraflardan biri karşılaşmanın sonuçlarının istediği yönde değiştirilmesi arzusuyla maddi manevi çıkar ya da tehdit ile bunu sağlamaya çalışan bir taraf vardır (Aydın ve Arıkan, 2012'den akt. Tonga, 2015).

Sporun doğasında var olan çekişmeci ruh ve gayretle, neticesi karşılaşma öncesi belirlenmiş olan (danışıklı) bir karşılaşmanın açığa çıkarttığı karşıtlık belirgindir. Şike ve teşvik primi ve spordaki eşit rekabet olgusunu, takım destekçilerinin güvenini yıpratıcı olayların başlıcalarındandır ve anlaşılmalıdır ki şike ve teşvik primi eylemleri tüm sporların karşı karşıya kaldığı bir tehdit ögesidir (Baba, 2012).

Sporla uğraşan ve bu işten para kazanan bazı insanlar daha çok kazanmak için farklı yolları denemektedirler. Kanunun öngörmediği bazı durumlar spora yansıtılmaktadır. Haksız kazançlar elde edilmektedir. Bu durum şike dediğimiz kavramın spora yansımaya neden olabilmektedir (Ekici, 2013).

Geçmişte araştırıldığında şikeyle ilgili ilk olaya M.Ö. 388 yılında rastlanmaktadır. Belirtilen olayda Thessialı Eupolos isimli bir atlet şike yaparak üç rakibine üstünlük sağlamış ve Olimpiyat Oyunlarında birincilik elde etmiştir (Maennig, 2008'den akt. Özen ve Yılmaz, 2012). Şike, uzanmakta olduğu eski tarihlere rağmen, en sık bahsedildiği ve belki de en yaygın dönemine 20. yy'da ulaşmıştır (Özen ve Yılmaz, 2012).

Türkiye'de de 2.8 milyar dolarlık bir hacme ulaşan bahis sektörü (Kızar, Dalkılıç ve Bayrak, 2015), şikeye yapılmasının sebeplerinden biri olarak görülebilecek boyutlardadır. Bunu destekler nitelikte bir görüşü de Demir (2016) şike işindeki önemli kısımlardan birinin, son zamanlarda bütün ülkelerde etkisini gösteren ve maç ayarlamaları üzerinde mafyanın bu süreç ile ilişkili bulunmasına sebebiyet veren, bahis endüstrisi ve meydana getirdiği milyonlarca liralık kara para olduğunu bildirmiştir.

Spor dolayısı ile edinilen maddi gelir yükseldikçe, spordaki tüm branşlarda şike ve teşvik primi faaliyetleri de sıklaşmaktadır. Sadece futbolda değil basketbol, beyzbol, tenis

gibi birçok sporda da Şike uygulamaları gözlenmiştir (Preston ve Zsymanski, 2003).

“Türk Sporda Şiddet, Şike, Rüşvet ve Haksız Rekabet İddialarının AraŐtırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi” amacıyla 2005 yılında TBMM tarafından “Şike Araştırma Komisyonu” kurulmuŐ (www.tbmm.gov.tr, 2018); ve komisyon hazırlamış olduğu geniş kapsamlı raporda, Şikenin Türk futbolunda, “mafyalalaŐma” konumuna kadar geldiğini ortaya koymuŐtur (Baba, 2012).

Avrupa’da Şike barındıran ilk örneğe İngiltere’de 1914-1915 yıllarında Liverpool ile Manchester United arasında oynanan karŐılaŐmada rastlanmıŐtır. Bu hadise mahkemeye intikal etmiş ve neticede üç Manchester United ve dört Liverpool FC sporcusu spordan men edilmiştir (Hamarat, 2011’den akt. Ekici, 2013).

Türkiye’de ise en büyük Şike skandalı futbolda 2010-2011 sezonunda Fenerbahçe olayları ile yaşanmıştır. Spor Tahkim Mahkemesi (CAS), Fenerbahçe Spor Kulübünün dört maçta Şike yaptığına hükmetmiŐ ve Fenerbahçe Spor Kulübünün Avrupa Őampiyonasına gitmesi engellenmiŐtir (www.yenisafak.com.tr, 2018).

Sporun barındırdığı çok boyutlu kitleleri ardından çeken gücü, çeşitli meseleleri de yanında getirmektedir. Sporun amaçlarına ve ruhuna tezat oluşturan teŐebbüsler durumunda olan Şike ve teşvik primi, sporun kitleleri etkileyiŐi ile gelen bu meselelerin baŐlıcalarından olmasına ve yıllardır tartıŐılmasına karşın bu fiillerin suç olduğunun kabulü 2011 yılına kadar olanaklı olmamıŐtır (Özen ve Yılmaz, 2012).

Şike ve teşvik primi fiilleri, 6222 Sayılı “Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun” un 11. maddesi ile suç olarak kabul edilmiŐlerdir (Özen ve Yılmaz, 2012).

Futbolda Şike konusunda yapılan bir araştırmada, sporculara göre Şikenin başlıca nedeninin, buldukları kümede iddialarını kaybetmeleri olduğu belirtilmiştir. Çalışmaya göre iddiasız Şekilde çıktıkları maçlarda motive olamayan sporcular, teşvik primi aldıklarında motive olabildiklerini ifade etmiŐlerdir (Albay, Taşmektepligil, Ağaoğlu ve Ağaoğlu, 2005).

Sporda Şike ve teşvik primi uygulamaları bir spor ahlakı sorunsalı niteliği barındırmaktadır (Zelyurt, 2013). Şike kavramı, sporun genel tanımındaki ahlaki görüşlere ters düşen bir meseledir. Bu hal spordaki kuralların, eşit Şekilde rekabet etme fikrinin ve insanlara mahsus ahlaki erdemlerin göz ardı edildiğini göstermektedir (Kızar, Dalkılıĉ ve Bayrak, 2015).

Ayrıca, tıpkı dopingde olduğu gibi Şike de haksız kazanç meydana getirdiği, insanları aldattığı ve başka insanların haklarını gasp ediŐi sebepleri ile insan hakları bakımından da önemli birer suĉtur (Tonga, 2015).

2.2.3.Sporda Şiddet

Latince “violentia” kelimesi Şiddet, sert, acımasız; “violera” fiili de Şiddet kullanarak davranmak, kuralları ihlal etmek anlamları taşımaktadır (Şahin, 2003’den akt. Mil ve Şanlı, 2015).

Etimolojik aĉıdan bakılacak olursa, Şiddet kelimesinin Türkçeye Arapĉadan geĉmiŐ olduğu görülmektedir. Kamus-i Türki’ye göre Şiddet; “sertlik, sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma” manaları taşımaktadır. Fransızcada Şiddetin (violence) tanımı; bir kimseye, gĉ hayut baskı vasıtasıyla, arzusu dışında bir Şey yapma ya da yaptırma işi; Şiddet uygulama işi, zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel ya da zihinsel acı ĉektirme ya da iŐkence, vurma ve yaralama” Şeklinde belirtilmektedir (Aktaran: Mil ve Şanlı 2015).

Türkçede ise Şiddet “bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğinlik, sertlik; hız; bir hareketten doğan gĉ; karşıt görüŐte olanlara kaba kuvvet kullanma; kaba gĉ; duygu ve davranışlarda aŐırılık” olarak tanımlanmaktadır (TDK,2018).

Birĉok Şekilde görülebilen Şiddet olgusu ĉađımızda sosyolojik ve kişisel boyutlarda sıklıkla kendini gösterebilmektedir (Ayan, 2006).

Spor ile beraber adı geĉen Őiddet, sporun asıl amaĉlarına taban tabana zıttır. Őiddeti spor ile birbirinden uzaklaŐtırmak kiŐilerin elindedir. Kendisine ve baŐkalarına saygılı insanlar yetiŐtirildikće Őiddet olaylarının azalacağı varsayılmaktadır. Bu sebeple genĉ nüfus

barındıran ülkemizde şiddet ve sporun birbirinden ayrı tutulup öylece benimsetilmesine ve şiddet olaylarının çözülmesine imkân bulunmaktadır (Girginer ve Çavdar, 2014).

Şiddet yalnız zarar vermek ya da yaralamak amacı güderek uygulanan kaba kuvvet değildir, aynı zamanda adaletsiz bir biçimde başkalarının çeşitli haklarını gasp etmek veya engellemek benzeri gayelerle bu gücün kullanılması biçiminde de tanımlanmaktadır (Öğütölmüş 1995'ten akt. Mil ve Şanlı, 2015).

Günümüzde izleyici ve seyircilerin eylemleri ve şahsiyet özellikleri bir tartışma konusu durumuna gelmiştir. Şahsi deneyimlerden, bilimsel çalışmalara kadar birçok yerde ele alınmakta olan bu husus çevresindeki düşünceler, farklı olmakla birlikte, genel meyil şudur ki, son zamanlarda tribünler birer problem sahası konumuna gelmiş, izleyicilerin ve taraftarların eylemlerinde istenmedik biçimde değişiklikler olmuştur (Yüksel ve ark 1998). Taraftarların günden güne takımlarına karşı daha tutumlu, gerçekleri algılamaya isteksiz, diğer takımların oyuncularına ve izleyicilerine karşı saygısız, acımasız, hakemlere karşı saldırgan bir duruma yöneldikleri inancı, ister sporcu ister seyirci ve isterse spor kamuoyunca aleni biçimde gözlenmektedir (Arslan ve Bingölbali, 1979'den ve Yüksel ve ark.,1998'den akt. Çağlayan ve Fişekcioğlu, 2004).

Ergil (2001)'e göre şiddet; bir şahıs ya da grubun bedensel yahut zihinsel ahlaki bütünlüğüne, sahipliğine, kültürel ya da simgesel değerlerine, bir kimse, topluluk ya da örgütlü bütünlükçe yapılan zarar yahut bedensel veya ruhsal acıdır.

Politik ve toplumsal sebeplerden dolayı çokça sosyal eylemler yaşamakta olan Türk toplumu tarafından bazı şiddet olaylarının diğer birçok topluma nazaran daha çok kabul edildiği söylenebilmektedir. Bu çeşit şiddet olayları ile sıkça karşılaşan bir toplumun, sporda şiddeti “sosyal bir problem” olarak algılaması (Mil ve Şanlı, 2015) da daha zor olmaktadır. Nitekim spor tarihimizde zaman zaman şiddet olayları yaşanmıştır.

1967'de Kayserispor- Sivasspor maçında meydana gelen olaylar, 40 ölü ve 600 yaralıyla Türk futbol tarihinin en acı olayıdır ve bu olay uluslararası sporda şiddet tarihine de geçmiştir (Mil ve Şanlı, 2015).

Bireysel sporlarda da şiddet kendini farklı biçimlerde gösterebilmektedir. Boksun efsane isimlerinden Mike Tyson, 1997 yılında ringde rakibinin kulağını ısırarak kopmasına neden olduğu bir durum yaşanmıştır (www.gecmisgazete.com).

Fanatizmin spordaki karşılıklarından biri şeklinde karşımıza çıkabilecek holiganizm, spora şiddetin dahil olduğu bir başka durumdur. Sporun özüne aykırı, fair play dışı, barışçıl yaklaşımlardan ziyade savaştıl yarışmacılık anlayışı ile rekabet duygusunu uç noktalara taşımakta olan holiganların en sık ortaya çıktığı spor dalı futbol olarak görülmektedir (Tarhan, 2016).

2000 yılında Galatasaray'ın UEFA kupası yarı final maçları için İstanbul'a gelen İngiliz holiganların tahriki sonucu Taksim'de çıkan olaylar sonucu bir İngiliz taraftar ölmüştür (www.turkiyegazetesi.com.tr). Futbol Milli takımının EURO 2016'da İspanya'ya yenilmesinin ardından teknik direktör Fatih Terim ve futbolcu Arda Turan vicdanın sınırlarını zorlayan saldırıların hedefi olmuştur (www.star.com.tr).

Antik Yunan ve Roma oyunlarında imparatorların, karnavallar ve arenalardaki şiddeti yönetimin gücünü simgelemesi ve bilakis günlük sorunlardan toplumu uzaklaştırması sebepleriyle “emniyet supabı” şeklinde desteklemeleri, şiddetin geçmişinin tarihsel fakat bir taraftan da günümüze gönderme yapabilecek nitelikteki, spor, güç ve şiddet münasebetine ilgi toplamaktadır. Sporun şiddet ile olan ilişkisi diğer alanlara göre daha az yadırganmaktadır (Bulgu, 2005).

Sanayileşmeyle beraber sporsal yapı evrilmeye başlamış, ticari ve iktisadi endişe ve getiriler sporun özünde bir değişim başlatmıştır. Yüksek performansın ticari anlamda daha değerli hale gelmiş olmasının, spor içerisinde şiddet olaylarının artmasına sebebiyet vermiş olduğu söylenebilmektedir. Üst seviyede rekabetler yarışmacıların akıl sağlıklarında zorlanmalar yaratmış, sporun üretici ve tüketicileri arasındaki şiddetin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır (Yücel, Atalay ve Gürkan, 2015).

Tezcan (1996)'ın da belirttiği gibi, şiddet çok yönlü bir olgudur. Yalnız bir sebepten şiddet açığa çıkmaz. Parasal, zihinsel, sosyal boyutlar şiddet olayının gerçekleşmesinde mevzubahis olabilmektedir. Şiddetin sadece bir sebebe dayatılarak idraki, bilimsel gerçeklerle bağdaşmamaktadır (akt. Ayan, 2006).

2.4.Spor Ahlakı

Spor ahlakı kuralları için spora daha sonradan katılmış kurallar olduğu söylenemez, bu kurallar sporun kendisinde vardır. Bu nedenle spor ahlakının insanlara getirmekte olduğu değerler spor olgusunun kendisinden meydana gelmektedir. Buna rağmen insanların var oluşundan beri sportif başarılar hak etmediği halde etki etmek fikri süregelmiştir. Bunun yanı sıra sporda ahlaklı davranış fikri de insanlık ile birlikte hep var olmuştur (Yıldırım, 2016).

Sporda ahlak, spora katkı sağlamakta olan, sporu icra eden tüm bireylerin tarafsızlık, saygı gibi tüm dünyaca kabul gören değerler ile çelişmeden spor yapması ve yaptırılmayı sağlamayı amaçlamasını istemektedir. Burada asıl amaç evrensel ahlaki değerlerin spor yapılan her ortamda davranış şeklinde görülmesidir.

Sporcuların mensup oldukları dinler fark etmeksizin spordaki ahlaki değerlerin evrensel olduğu belirtilmiştir (Yıldırım, 2016).

Spordaki kazanma hırsı özellikle uluslararası boyutta sporda olması gereken ahlaki değerlerin göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Bu durumda kazanmak için her şeyin yapıldığı bir müsabakanın spor olarak kabul edilip edilemeyeceği; madalya almanın ahlaki değerleri ezip geçmeye değer olup olmadığı ciddi anlamda tartışılmalıdır.

Sıklıkla inanılan düşünce, saygı arttıkça, kurallar desteklendikçe ve karakter oluşturuldukça sporda ahlakın arttığı yönündedir. Bunun yanı sıra, sporda mevcut bulunan davranışların ahlaka son derece uygun (sakatlanan oyunculara edilen yardım gibi) ya da tam aksine ahlaka uç noktada aykırı (isteyerek oyunculara ciddi zarar vermek) şekilde geniş bir yelpazede bulunabildiği belirlenmiştir (Shrout ve ark., 2017).

1960'lı yılların başlarında, Almanya'daki UNESCO Gençlik Enstitüsü tarafından bir seminer düzenlenmiş, şovenizm ve şiddete karşı mücadele fikri, 1963 yılının başında oluşmaya başlamıştır. Uluslararası Spor Basın Derneği (AIPS)'ni temsil eden gazetecilerin yanı sıra, Uluslararası Spor Bilimi ve Beden Eğitimi Komitesi (ICSSPE), spor yetkilileri, adil oyunun (fair-play) tanıtımı için birleşik eylem olasılığını tartışmak üzere bir araya

gelmiştir. Bu yeni girişimin başlatılmasında 1960 Roma Olimpiyatları'nda "ne olursa olsun kazanmak" tutumundan kaynaklı ortaya çıkan ve yasaklı performans artırıcı maddelerin kullanılması sonucunda insan hayatına ilk kez mal olan Knud Jensen olayı etkili olmuştur. Bu çarpıcı hadise, spor dünyasını dopingin tehlikelerine ve rekabette baskınlaşmaya başlayan şovenizm, şiddet ve ticarileşmenin tehlikelerine karşı uyanık hale getirmiştir (www.fairplayinternational.org, 2018).

Sporun bu yeni korkutucu eğilimlerden korunmak zorunda olduğu apaçiktır. Dahası değerlerini savunup korumak ve vurgulamak için spor, gençlere ilhan olma gücüne sahiptir. Görüşleri ile kurulan Uluslararası Fair Play Komitesi (CIFP) kuruluşundan bu yana sporda adil oyunun savunulması ve tanıtılması için çaba sarf etmenin yanı sıra bakanlıklar, Olimpiyat komiteleri, spor federasyonları, spor basın dernekleri gibi çeşitli ulusal organlar ile iş birliği yaparak fair play üzerine çekilen dikkatleri arttırmak için fair play komiteleri kurulmasına destek vermekte, adil oyun elçileri olarak kendini kanıtlamış kişilere ödüller vermektedir (www.fairplayinternational.org, 2018).

Uluslararası Fair Play komitesince yapılan tanımca fair play, takımın veya sporcunun kazanmayı ya da performansındaki azalmayı önemsemeksizin yaptığı jestler biçiminde tanımlanmıştır. Fair play; kurallarca zorunlu tutulmamış, tam tersi şekilde kuralların yönlendirişinin ötesinde, sporcunun rakibi ile eşit şartlarda yarışma isteğini, rakibin karşı karşıya kaldığı haksızlıkları ortadan kaldırmak için harcanan emeği, kendi çıkarlarına ve yargılarına ters düşse de hakemin verdiği kararlara saygı göstermeyi, zararına bile olsa hakemlerin kararlarının doğru şekilde alınmasına yardımcı olmayı, kazanmakta da kaybetmekte de ölçülü davranışlar sergilemeyi esas sayan yönlerdir (Sezen Balçıkanlı, 2016).

Sporcular sadece fiziksel kabiliyetlerini geliştirip kullanan kişiler değildir. Çünkü spor fiziksel olduğu kadar duygusal ve aklî mekanizmaların, bunların yanı sıra özel ahlaki bir tutumun beraberce kullanılmasını gerektirmektedir. Bu sebeptendir ki sporcu sportif performansını artırma çabasının yanında ahlaki değerleri de ortaya koymak için gayret göstermektedir (Tanrıverdi, 2012).

Bunlara rağmen sportif davranışa aykırı hareketlerin çoğu zaman oyunun bir parçası şeklinde anıldığı son zamanlarda kurumsallaşmış sporunun zayıf yanlarını yansıtan

bir sportif eğitimin veriliyor olması, aldatma ve kurallar dâhilinde haksız kazanç sağlamaya çalışmak gibi ahlaki davranış çerçevesinin dışına çıkan davranışların teşvikine sebebiyet verecektir (Schwamberger ve Curtner-Smith, 2017).

Sporcular haksız olarak elde ettikleri avantajları reddedebiliyor, zor oyun şartları altında dahi kurallara uyuyor, rakibi düşman olarak değil tıpkı kendisi gibi oyunun bir parçası olarak görebiliyorlar ise burada sporda ahlaktan bahsedilmesi gayet tabiidir ve böylece denilebilir ki spor ahlaki temeller üstüne inşa edilmiş bir olgudur.

Uluslararası Olimpiyat Komitesi ve Ulusal Komiteler spor kavramının olduğu her alanda spor ahlakına ters düşen davranışları engelleme gayreti göstermektedir (Pehlivan, 2004).

2010-2011 Eğitim Öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), bütün devlete tabî ve özel eğitim kurumlarının tüm sınıf ve şubelerine bir genelge göndermiştir. Söz konusu genelge ekinde bulunan etkinlikler içinde “Bir spor karşılaşmasında oyuncuların ve seyircilerin centilmence davranışlarının ön plana çıkarılması”na da yer verilmiştir (Kuter ve Kuter 2012). Böylece fair play gibi bir ahlaki değerlerin Türkiye’de MEB ve pek tabii devlet tarafından da desteklendiği söylenebilmektedir.

Sporla ilgili kesin olarak belirlenmiş ahlaki kurallar olmadığı için sporcunun içsel dürtüleri ve sahip olduğu ahlaki karar verme tutumları, sporda ahlaki davranışların en önemli belirleyicisi olmaktadır. Bu nedenle sporda ahlak konusunda öncelikle karar verme üzerinde durulmalıdır.

2.5.Ahlaki Karar Verme

İnsanlar hayatları boyunca devamlı kararlar vermek durumundadır. Karar vermek insanın özgür bir iradeye sahip olduğunu göstermektedir ve bilinçli bir birey oluşunun da göstergesidir. Karar verme, belirli bir davranış şekline odaklanmaktır (Kıranlı, İlğan, 2007).

Ahlaki karar verme de birden kendi kendine ortaya çıkan bir şey değildir; aslında uygulama, düşünceli ve gelişmiş bir inanç sistemine, açık bir misyona ve bunları

uygulamaya yansıtmaya dayanmaktadır (Kohlberg'den akt. Van Mullem ve Stoll, 2012).

Dış etkenler ve yanı sıra psikolojik etkenler (şahsi çıkar, dünya görüşü vb.) kişilerin karar verme durumunu etkilemektedir. Laboratuvar deneyleri, baskı altında olma ve dikkat dağıtıcı unsurları, daha zayıf performansla ve daha zayıf karar verme ile ilişkilendirmektedir (Buszard, Masters ve Farrow, 2017).

Kişisel faydalar söz konusu ise genellikle insanların kendi ahlaki yargılarına uygun davranmadığı da görülmektedir. Çünkü insanlar var edilişleri itibariyle zayıflıkları olan, kendi nefisini ön olanda tutabilen bir varlıktır. İnançlarının zayıf olması, kötü toplumsal çevre gibi etkenler de kişinin ahlakına etki ederek, davranışlarında ahlak dışı olmaya insanı itebilmektedir (Özen, 2011).

Seçenekler arasında tercih yapma işlemi olarak tanımlanabilen karar verme işleminin her zaman ahlaki sınırlar içerisinde olmasına imkân olmayabilir. Bu sebeple verilen kararların hepsi etik sonuçlar doğurmayacaktır ve dolayısı ile karar verme işinde ahlaki değerlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Bu nedenle, etik ikilemlerle ilgili kararlarla karşılaşıldığında, bir spor lideri ya da sporcu hızlı kararlar almaktan etkilenebilir. Böyle bir ortam genellikle irrasyonel ve etik olmayan seçimlerle sonuçlanır (Van Mullem ve Stoll, 2012). Aynı zamanda yöneticiler de yapılacak doğru şeyle ilgili kararları tartarken, malî bedelleri, sporcunu ya da takımın ve ligin ününe olacak etkiyi, yasaları ve oyunları kazanma üzerindeki etkisini de göz önünde bulundurmak durumundadırlar (Crosset ve Hums'dan akt. Van Mullem ve Stoll, 2012). Dolayısı ile ahlaki karar verme işi birçok etkenin üzerinde değişiklik yapabileceği ve karar vermeyi etkileyebilecek, düşünülmesi gereken çok unsur barındıran, oldukça zor bir eylemdir.

Ahlaki karar verme, ahlaki ilkelerden ayrılmadan davranmayı gerektirmektedir. İnsanların kararlarımıza saygı göstermesini beklemenin yanı sıra başka insanların kararlarına da saygı duymak ahlaki karar vermede vazgeçilmez bir unsurdur (Kıranlı, İlğan, 2007).

Çağdaş hayatta beden eğitimi ve spora yüklenen başlıca görevlerden biri de kitlesel

bir kontrol sağlamayı mümkün kılan ahlaki düzenleyici, “Moral Regulator” olarak kullanılabilen bir araç olabilmesidir. Ekseriya genç bireyleri ardından sürüklenme yetisi barındıran spor, bu özelliği ile tüm yöneticilerin ilgisini çekebilmeyi başarmıştır (Türkmen, 2012).

Sporcuların ahlaki davranışlarının ortaya çıkmasında, ahlaki karar verme seçimleri ne kadar önemli ise ahlaki karar verme seçimlerinde geliştirdikleri ahlaki tutum da aynı derecede önemlidir.

Tutum, kişilerin kendilerine veya çevrelerindeki bir sosyal konu, nesne yahut olaya karşı deneyimlerine ve bilgilerine göre ortaya koyduğu ruhsal ya da fiziksel bir tepki eğilimidir (Kağıtçıbaşı 1999’dan akt. Çelik ve Bindak, 2005).

Tutumlar bir şeyi geri çevirme veya kabul etme biçimlerinde açığa çıkan duygusal bir hazır bulunuşluk durumudur (İnceoğlu’ndan akt. Türkmen ve ark., 2004). Tutumlar insan davranışlarını dolayısı ile insanın hayatını etkilemektedir.

Herhangi bir iş sahasındaki yeterlilik, o iş sahasıyla ilgili bilgilere ve yeteneklere sahip olmak kadar, işe ilişkin doğru tutum ve davranışlara sahip olmakla da ilgilidir (Dolaşır-Tuncel ve Büyüköztürk’ten akt. Güven, 2012). Bu bağlamda spor alanında da sportif yetenek ve performans yeterlilikleri yanında; sporcuların gayri ahlaki durumlara karşı geliştirdikleri tutum onların sportif yeterliliklerinin önemli bir belirleyicisidir.

Her spor dalının belirlenmiş kurallarına uymak zorunluluktur ancak çıkar sağlamak için zaman zaman kural dışı ya da yazılı olmayan gayri ahlaki davranışlarla karşılaşıldığı bilinmektedir. Dünyada en yaygın açık alan sporu konumunda olan ve son yıllarda Türkiye’de hızla yaygınlaşan, önemli strateji oyunlarından sayılabilecek bocce ve dart sporcularının ise ahlaki tutumları daha önce herhangi bir çalışma yapılmamış olması nedeniyle merak konusudur.

2.6.Bocce

İtalyanca kökenli “bocce” kelimesi, Fransızcada “Boules”, İngilizcede “bowls” olarak karşılık görmektedir ve Türkiye’de Çim Topu, Raffa, Volo, Petank oyunlarının

tümüne karşılık olarak kullanılmaktadır. Buna karşın, uluslararası spor kuruluşlarında, tüm dalları çatısı altında toplayan konfederasyonun Fransa merkezli oluşundan, boules adı ile anılmaktadır (Türkmen, 2011).

Bocce sporunda bahsi geçen tüm dalların en yaygını olan petankı da içine alacak şekilde ismi boules olarak benimsenmiş olsa da yaygınlığı sebebi ile petank çoğu ülkede direkt kendi ismi ile anılan bir sistem haline gelmiştir (Türkmen, 2011).

Bu oyunların genel mantıkları büyük topu mümkün olduğunca “Jack”, “cochonnet”, “bouchon”, “le petit” (ufaklık) ya da “pallino” (minik top) olarak adlandırılan topa atmak ya da yuvarlamak suretiyle yaklaşmaktır. Söz konusu oyunlar geleneksel olarak birbirine rakip iki kişi ya da takım ile açık alanlarda, kasabalarda, şehirlerde ve kumsallarda sert toprak, çakıllı zemin, çimen, kum ve hatta bazı çeşitleri özel tesis ve zeminlerde oynanmaktadır. Bazı dalları yalnız zaman geçirmek amaçlı olsa da bazı dalları yarışma amaçlı olarak sporlaşmıştır (Nauright, 2012).

Güney Fransa’da tarihi kökleri antik Roma’da para, düz taşlar ya da topları hedefe atıp yaklaştırmaya dayanmaktadır. Ortaçağda adına globurum denmiş ve çeşitli krallar tarafından 14. Yüzyıldan 17. Yüzyıla kadar yasaklanmıştır (Nauright, 2012).

Özel şekli ile Lyonnaise topları 18. Yüzyılda Fransa’nın Lyon bölgesinde belgelenmiştir. 1850 de yerel sportif bir topluluk olarak organize olmuştur ve ilk düzenli şampiyonaları Lyon’da 1894 yılında 1.200 oyuncu kaydı ile yapılmıştır. Sonraları bu spor bölgesel çapta organizasyonlar oluşturmaya başlamıştır. 1933 yılında Ulusal Boules Federasyonu, 1924 yılında Fransız Ulusal Boules Federasyonu, 1942 ve 1957 yıllarındaki isim değişikliklerinin nihayetinde bünyesine bağlı 3.907 kulüp ve 167.049 lisanslı sporcu barındıran Federation Française de Boules (Fransız Boule Federasyonu) olmuştur. En nihayetinde 1981 yılında ismi Federation Française du Sport - Boules haline gelmiştir. 31 Temmuz 1945 yılında ise sporu geliştirmek ve yaymak amacıyla The French Federation of Petanque and Game Provençal (FFPJP) kurulmuştur (<https://.ffpjp.org>, 2018).

1990’lı yılların sonlarında söz konusu spor Akdeniz Oyunları ve Dünya Oyunları bünyesine dâhil edilmiştir. 12 ila 15 milyon oyuncusu ile dünyadaki en geniş çaplı açık alan sporlarından biri konumundadır ve hâlâ hızla yaygınlaşmaktadır (Nauright, 2012).

Fransa’nın güneyinde Jeu Provençal olarak oynanan Boules oyunu, bu yüzyılın

başlarından kendini provençal oyunundan Petanque (petank) adını alarak ayırmıştır (Provençal oyunu, la longue olarak güney bölgelerde hâlâ oynanmaktadır (Kirsch ve ark., 2000).

Oyunun petanque şekliyle tanıtılan yeni kuralları (oyuncuların ayaklarının ikisinin de bir atış çemberi içerisinde bulunması ve hedefin konulabileceği mesafenin en yakın 6 metre olması gibi) ve oynanan mekân ve zeminin belirli standartları olduktan sonra, kasvetli sokaklardan ayrılarak, günümüzdeki halini almıştır (Kirsch ve ark., 2000).

FFPJP, 2017 yılında yaklaşık 301,000 üyesi, bünyesine bağlı 5,900 kulübü bulunan ve lisans sayısı bakımından bu rakamlara ulaşabilen tek Olimpik olmayan spor federasyonudur. Lisanslı sporcularının %16'sı kadınlardan oluşmakta ve bu rakam günden güne artmaktadır. Yanı sıra 14 sponsoru bulunan federasyon her yıl Fransa genelinde 12 şampiyona federasyonca düzenlenmektedir (www.ffjpp.org/, 2018).

Bocce sporu alanında dünyadaki başlıca örgütlerden biri olan Dünya Boules Sporları Konfederasyonu (CMSB) 21 Aralık 1985'te Monako'da kurulmuştur ve 15 Ekim 1986'da Lozan'da Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) tarafından tanınıp kabul edilmiştir. Kurucuları Uluslararası de Petank ve Provensal Oyunu federasyonu (FIPJP), Uluslararası Boules Sporları Federasyonu (FIB) ve Uluslararası Bocce Konfederasyonu Confederazione Boccistica Internazionale (CBI) örgütleridir (cmsboules.org). Bu örgütler Bocce Sporunun 3 disiplinini (Volo, Petank ve Raffa) de temsil eden en başlıca kuruluşlar olduğu için CMSB söz konusu disiplinleri çatısı altında toplayabilmiş ve etkinlikler düzenleyen önemli bir spor örgütü konumundadır.

Türkiye'de ise bocce ve dart sporları federasyonunun gelişimi federasyonun internet sitesinden alınan bilgilere göre şu şekildedir:

Türkiye Bocce, Bowling ve Dart Federasyonu (TBBDF), 18 Ekim 2004 tarihli Merkez Danışma Kurulu (MDK) kararı ile kurulmuştur. Daha önce uzun yıllar boyu Herkes İçin Spor, Beyzbol, Avcılık ve Atıcılık gibi federasyonların çatısı altında faaliyetlerini devam ettirmiş olan Bocce Bowling ve Dart dallarının bu tek bir federasyon kurulup bünyesinde toplanarak faaliyetlerine devam etmesi kararı alınmıştır.

24 Mart 2005 tarihinde yapılan seçimde MDK oy bütünlüğü ile Ahmet Recep

Tekcan federasyon başkanı olarak seçilmiştir. 22 Ocak 2006 tarihinde ise federasyon 26057 sayılı Resmî Gazetede (RG) yayınlanan kanun ile özerkleşmiştir. Söz konusu özerkleşmenin devamında federasyonun 1. Olağan Genel Kurul toplantısı 27 Mayıs 2006 tarihinde gerçekleşmiş ve Ahmet Recep Tekcan yine başkan olarak belirlenmiştir. 1. Olağan Genel Kurul üyelerinin oybirliğiyle kabul etmesiyle Bocce dalı alt dalları olarak Dünya ve Akdeniz Oyunları gibi etkinliklerde kendine yer bulan ve oynanan Petank ve Boules (Volo) sporlarının da TBBDf çatısı altında bulunması kabul edilmiştir. 2008 yılında yapılan 2. Olağan Genel Kurul Toplantısında ise Çim Topu (Lawn Bowls) ve Elektronik Dart disiplinleri de federasyonun etkinlikleri içerisine eklenmiştir.

TBBDf'nin 8 Haziran 2018 tarihinde yapılan Olağanüstü Seçimli Genel Kurulu'nda ise 2005 yılından beri başkan vekilliği görevini sürdürmekte olan Doç. Dr. Mutlu Türkmen başkanlık görevine seçilmiştir (www.tbddf.gov.tr, 2018).

2.7.Dart

Orta Çağ'da okçular için idman yapılırken kullanılan dart oyunu ilk olarak İngiltere'de görülmüştür. II. Henry döneminden itibaren, Tudor Kralları dönemine yaygınlaşmıştır (Aktop, 2008).

Geçmiş 1500'lü yıllara kadar uzanıp günümüzdeki halini 19. yüzyıl sonlarında aldığı belirtilen dartin spor olarak kabul görmesi ve örgütlenmiş şekilde etkinlikler düzenlemesi 20. yüzyıl başlarından bu yana meydana gelmektedir. 1908 yılı İngiltere'sinde birahanelerde (pub) şans oyunları yasaklanmış ve dart da bu gruba dahil edilmiştir. Ancak mahkemede kurulan bir dart tahtasında beceri ve antrenmanın ön planda olduğu dartin şans işi olmadığı kanıtlanmış, dava düşmüş ve bu olaydan sonra darta bakış açısının yaygın çapta değişmiş olduğu görülmektedir. Türkiye'de önceleri Atıcılık Federasyonu'na bağlı bulunan dart branşı 2004 yılında özerk olarak kurulan Türkiye Bocce Bowling ve Dart Federasyonu çatısı altında etkinliklerini yapmaya başlamıştır. 2006 yılı itibariye Dünya Dart Federasyonu (WDF)'na tam üye olmuş olan federasyonumuz aynı zamanda Uluslararası Dart Federasyonu (IDF) üyesidir ve yeni sayılabilecek bu dalda faaliyetlerini sürdürmektedir (www.tbddf.gov.tr, 2018).

Dart, apı önceden belirlenmiş olan bir dart tahtası üzerinde, yuvarlak oluşturacak üçgen dilimleri kesen 3 daireden oluşan, bir hedefe okların elle atılması şeklinde icra edilen bir spor dalıdır. Dünyada en yaygın oynanan türünde belirli bir skordan başlanarak geriye gidilir ve tam olarak sıfır puana ilk ulaşan taraf o eli kazanır. Dünya Dart Federasyonu standartlarına göre dart tahtasının merkezi yerden 173 cm yukarıda, dart tahtasından atış çizgisine olan "yatay" mesafe de 237 cm olmalıdır (Tütüncü, 2017).

Dart evrensel kurallara sahip rakibe temasın olmadığı bir spordur. En yaygın şekli ile şampiyonalarda müsabakalar önceden belirlenen bir el sayısı üzerinden oynanmaktadır. Bu ellerden her biri 501 sayı ile (sayılar 301 de olabilmektedir) başlar ve çift kısımla bitirmek zorundadır. Oyuncular sırayla atışlarını yaparlar ve önceden belirlenen sayının sonuna gelene dek atışlarında yaptıkları puanları dşerler. Sıfıra ulaşan oyunu kazanır. Oyunun amacı her eli rakipten önce bitirmek, diğerk bir deyişle çifti rakipten önce vurmaktır. Fakat oyunun bitirileceği sayıyı düşmek için vurulması gereken kısımlar bulunmaktadır.

BÖLÜM III

3.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, bilgi toplama aracı ve verilerin analizi konuları ele alınmıştır.

3.1.Araştırma Modeli

Bocce ve dart sporcularının ahlaki karar alma tutumlarını değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırma, tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 1994, 77).

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Spor Genel Müdürlüğü resmî sitesinde en son yayınlanan verilere göre Türkiye Bocce Bowling Dart Federasyonuna bağlı olan 33,612 lisanslı sporcu oluştururken (<http://sgm.gsb.gov.tr>, 2018); 2017-2018 sezonunda Türkiye Şampiyonalarına katılan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 383 sporcu örneklemini oluşturmaktadır.

Evreni temsil yeterliliğine sahip bir örneklem büyüklüğü belirlemek için Anderson'un kuramsal örneklem büyüklükleri tablosu esas alınmıştır (Balci, 2001). Bu tabloya göre 33.612 elemandan oluşan bir evren için %5 toleransla 383 katılımcı evreni temsil etme açısından örneklem olmak için yeterlidir.

3.3.Verilerin Toplanması

Burada verilerin toplanması ve çözümlenmesi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

3.3.1.Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı iki ayrı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kişisel bilgiler; ikinci bölümde Lee, Whitehead ve Ntoumanis (2007) tarafından sporcuların ahlaki karar alma tutumlarını ölçmek üzere geliştirilen ve Türk kültürüne uyarlaması Gürpınar (2014a) tarafından yapılan “Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği” (Attitudes to Moral Decision-Making in Youth Sport Questionnaire-AMDYSQ) kullanılmıştır.

Üç alt boyut ve dokuz maddeden oluşan ölçek; Kesinlikle Katılmıyorum (1) ve Kesinlikle Katılıyorum (5) arasında puanlanan 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin alt boyutları Hileyi Benimsemek (kazanmama yardımcı olacağını düşünürsem hile yaparım, diğer insanlar hile yapıyorsa ben de yapabilirim, eğer kimse fark etmeyecekse hile yapılabilir); Yarışmaseverliği Benimsemek (bazen rakibimi tahrik etmeye çalışırım, bazen rakibin düzenini bozmak için zaman harcarım, rakibin psikolojisini bozmak kurallara aykırı olmadığı için yapılabilir bir şeydir) ve Adilce Kazanmayı Korumak (kazanmak ve kaybetmek hayatın bir parçasıdır, bazen kaybetmek önemli değildir çünkü hayatta her şeyi kazanamazsınız, hak ederek kazanmak haksızca kazanmaktan daha iyi hissettirir) oluşturmaktadır.

Yarışmaseverliği Benimsemek alt boyutu İngilizcedeki (acceptance of gamesmanship) anlamıyla “kurallar dâhilinde, kazanmak için her şeyi yapmak, manipüle etmek” anlamı taşımakta ve alt boyutu oluşturan maddeler (bazen rakibimi tahrik etmeye çalışırım, bazen rakibin düzenini bozmak için zaman harcarım, rakibin psikolojisini bozmak kurallara aykırı olmadığı için yapılabilir bir şeydir) başlıkla uygun olarak olumsuz tutum içeren ifadelerden oluşmaktadır. Ancak ölçeğin Türkçe uyarlamasında “Yarışmaseverliği Benimsemek” ifadesi kullanıldığından, bu çalışmada da ifade aynen kullanılmıştır.

Ahlaki karar alma tutumlarını ölçmeye yönelik maddelerden 6 adedi olumsuz (1, 2, 4, 5, 6 ve 8. maddeler) ve 3 adedi de olumlu (3, 7 ve 9. maddeler) anlam taşımaktadır. Olumlu maddeler puanlanırken “kesinlikle katılıyorum” yanıtı “5” ile ve “kesinlikle

katılmıyorum” yanıtı ise “1” ile puanlanmaktadır. Olumsuz maddelerin puanlanmasında da” kesinlikle katılmıyorum” yanıtı “5” ile “kesinlikle katılıyorum” yanıtı da “1” ile puanlanmaktadır.

Ölçekten alınan puanın yüksekliği, sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının daha olumlu; düşük puanlar ise daha olumsuz olduğu anlamına gelmektedir.

Gürpınar (2014a) tarafından yapılan Türkçeye uyarlama çalışmasında Cronbach's Alpha katsayısı 0,76 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada ise ölçeğin toplam Cronbach's Alpha değeri .837 iken; Hileyi Benimsemek alt boyutunda .844; Yarışmaseverliği Benimsemek alt boyutunda .743; Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutunda ise .633 olarak bulunmuştur.

Araştırma verileri 2017-2018 yılları arasında yapılan Türkiye Şampiyonalarına katılan sporculardan, bizzat araştırmacı tarafından ve gönüllülük esasına dikkate alınarak toplanmıştır.

3.3.2.Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada elde edilen veriler, kodlanarak bilgisayara yüklenmiş ve SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 24,0 istatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin yüzde (%), frekans (f) ve aritmetik ortalama ($\bar{X}$) analizleri yapılmıştır.

Yapılan normallik testleri sonucunda (Tablo 1) verilerin normal dağılıma uymadığı belirlenmiş ve araştırmada parametrik olmayan test tekniklerinden Spearman Korelasyon, Mann Whitney ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Çalışmada ölçek puanlarının ilişkisi Spearman Korelasyon Testi ile belirlenirken; Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutlarının puanlarının demografik değişkenlere göre farklılık gösterme durumu ise iki ayrı kümenin verdiği cevapların analizinde Mann Whitney- U ve çoklu grup karşılaştırmalarında Kruskal Wallis testleri ile analiz edilmiştir.

Aşağıda verilen Tablo 1’de normallik dağılımı sonuçları verilmiştir.

Tablo 1. Normallik Dağılımı

		Kolmogorov-Smirnov ^a				Shapiro-Wilk			
		Statistic	Std Error	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
F1	Skewness	-2,224	,125	,281	383	,000	,639	383	,000
	Kurtosis	4,596	,249						
F2	Skewness	-,917	,125	,148	383	,000	,886	383	,000
	Kurtosis	,093	,249						
F3	Skewness	-1,404	,125	,185	383	,000	,827	383	,000
	Kurtosis	1,782	,249						
Toplam	Skewness	-1,678	,125	,181	383	,000	,830	383	,000
	Kurtosis	2,859	,249						

Sonuçlar yorumlanırken en yüksek puan olan 5 puandan, en düşük puan olan 1 puan çıkarılmış (5-1=4), elde edilen sonuç 5 kriter olduğu için 5'e bölünmüş (4/5=0.80) bulunan bu değer, grup aralığı olarak belirlenerek en küçük değer olan 1'e eklenmiş ve grup aralıkları oluşturulmuştur (1.00+0.80=1.80, 1.80+0.80=2.60, 2.60+0.80=3.40, 3.40+0.80=4.20, 4.20+0.80=5.00).

Katılımcıların seçeneğe katılma düzeyinin aritmetik ortalaması 1.00-1.79 olduğunda “kesinlikle katılmıyorum”; 1.80-2.59 olduğunda “katılmıyorum”; 2.60-3.39 olduğunda “kararsızım”; 3.40-4.19 olduğunda “katılıyorum” ve 4.20-5.00 olduğunda “kesinlikle katılıyorum” olarak yorumlanması kabul edilmiştir. Yapılan yorumlarda anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

4.BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde toplanan verilerin çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.1.Katılımcıların Kişisel Özellikleri

TBBDF bünyesinde lisanslı olarak spor yapan ve araştırmaya dâhil olan altyapı sporcularının kişisel özellikleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırmaya dahil olan sporcuların %45,7’si dart ve %54,3’ü bocce sporcusudur.

Sporcuların %45,2’i kadın ve %54,8’i erkektir. Araştırmaya dâhil edilen sporcuların %22,5’i Yıldız (12-15 yaş); %40,5’i Genç (16-18 yaş); %19,3’ü Ümit (19-22 yaş) ve %17,8’i Büyük (23 yaş ve üstü) kategorisinde yarışmaktadır.

Sporcuların çoğunluğunun eğitim düzeyinin lise (%55,1) ve üniversite (%27,4) olduğu görülmektedir.

Spor yaşı 1-2 yıl (%37,9) ve 3-4 (%29,8) yıl olanların çoğunlukta olduğu; katılımcıların çoğunun (%58) millî sporcu olmadıkları ancak %42’sinin millî sporcu olduğu, oldukça yüksek çoğunlukla kulüp lisansı ile müsabakalara katıldıkları (%91,4) ve antrenörlerinin büyük çoğunlukla erkek (%80,2) olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Kişisel Bilgileri

		Frekans	%	N
Branş	Dart	175	45,7	383
	Bocce	208	54,3	
Cinsiyet	Kadın	173	45,2	383
	Erkek	210	54,8	
Yaş/Kategori	12-15 yaş (yıldızlar)	86	22,5	383
	16-18 yaş (gençler)	155	40,5	
	19-22 yaş (ümitler)	74	19,3	
	23 yaş ve üstü (büyükler)	68	17,8	
Eğitim düzeyi	İlkokul-ortaokul	57	14,9	383
	Lise	211	55,1	
	Üniversite	105	27,4	
	Lisansüstü	10	2,6	
Spor yaşı	1-2	145	37,9	383
	3-4	114	29,8	
	5-6	49	12,8	
	7 ve daha fazla	75	19,6	
Millîlik durumu	Millî sporcu olmayan	222	58,0	383
	C millî	48	12,5	
	B millî	41	10,7	
	A millî	72	18,8	
Lisans durumu	Ferdî lisanslı	33	8,6	383
	Kulüp lisanslı	350	91,4	
Antrenörün cinsiyeti	Kadın	57	14,9	383
	Erkek	307	80,2	
	Antrenörü olmayan	19	5,0	

4.2. Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutum Ölçeği Puanları

Tablo 3'te Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği maddelerine verilen cevaplardan elde edilen aritmetik ortalamalar, en yüksek ortalamaya sahip ifadeden başlayarak gösterilmektedir.

Tablo 3. Ahlaki Karar Alma Ölçek Maddelerine İlişkin Ortalamalar

Alt Boyut	Madde	ss	$\bar{X}$
Hileyi Benimsemek	Kazanmama yardımcı olacağını düşünürsem hile yaparım	0,93	4,61
	Eğer kimse fark etmeyecekse hile yapılabilir	1,10	4,44
	Diğer insanlar hile yapıyorsa ben de yapabilirim	1,19	4,30
Yarışma severliği	Bazen rakibi tahrik etmeye çalışırım	1,26	4,19
	Bazen rakibin düzenini bozmak için zaman harcarım	1,28	3,88
Benimseme	Rakibin psikolojisini bozmak kurallara aykırı olmadığı için yapılabilir bir şeydir	1,39	3,59
Adilce Kazanmayı	Hak ederek kazanmak haksızca kazanmaktan daha iyi hissettirir	1,23	4,46
	Kazanmak ve kaybetmek hayatın bir parçasıdır	1,24	4,19
Korumak	Bazen kaybetmek önemli değildir çünkü hayatta her şeyi kazanamazsınız	1,31	3,78

Tablo 3'de görüldüğü üzere sporcular Hileyi Benimsemek alt boyutundaki tüm görüşlere “kazanmama yardımcı olacağını düşünürsem hile yaparım ($\bar{X}$)=4,61, eğer kimse fark etmeyecekse hile yapılabilir ($\bar{X}$)=4,44, diğer insanlar hile yapıyorsa ben de yapabilirim ($\bar{X}$)=4,30” oldukça yüksek bir ortalamayla “kesinlikle katılmadıklarını” belirtmektedirler. Bu alt boyutta alınan yüksek ortalama, sporcuların hileyi benimsemediklerini ve bu davranışlara karşı olumsuz tutum içinde olduklarını göstermektedir.

Yarışma severliği benimseme alt boyutu maddelerine “bazen rakibi tahrik etmeye çalışırım ($\bar{X}$)=4,19, bazen rakibin düzenini bozmak için zaman harcarım ($\bar{X}$) = 3,88, rakibin psikolojisini bozmak kurallara aykırı olmadığı için yapılabilir bir şeydir ($\bar{X}$) = 3,59 sporcuların “katılmadıkları” görülmektedir. Bu durumda sporcuların yarışmada rakiplerine

karşı uygulanabilecek ahlak dışı davranışları benimsemedikleri ve olumsuz tutum sergiledikleri görülmektedir.

Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutunun “hak ederek kazanmak haksızca kazanmaktan daha iyi hissettirir ($\bar{X}$) = 4,46 görüşlerine “kesinlikle katıldıklarını” belirtirken; kazanmak ve kaybetmek hayatın bir parçasıdır ($\bar{X}$) = 4,19 ve bazen kaybetmek önemli değildir çünkü hayatta her şeyi kazanamazsınız ($\bar{X}$) = 3,78 görüşlerine “katıldıklarını” belirtmektedirler. Bu durumda sporcuların yarışmalarda adilce kazanmayı benimsedikleri ve bu alt boyutta olumlu tutum içinde oldukları söylenebilir.

Tablo 4’te altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinden alınan puanlar gösterilmektedir.

Tablo 4. Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği Puanları

Boyut	N	En Küçük	En Büyük	ss	$\bar{X}$
Hileyi Benimsemek	383	1	5	0,94	4,45
Yarışma severliği Benimseme	383	1	5	1,06	3,89
Adilce Kazanmayı Korumak	383	1	5	0,96	4,14
Ahlaki Karar Alma Ölçeği (Toplam)	383	1	5	0,80	4,16

Sporcuların Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeğinden aldıkları puanlar incelendiğinde toplam ölçek puanı ortalamasının 4,16; standart sapmanın ise .80 olduğu görülmektedir. Hileyi Benimsemek alt boyutunda ortalama puan 4,45 iken, yarışma severliği benimseme alt boyutunda ortalama puan 3,89 ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutunda ise 4,14 olarak tespit edilmiştir. Bocce ve dart sporcularının Adilce Kazanmayı Benimsemek alt boyutunu desteklerken, Hileyi Benimsemek ve Yarışma severliği Benimsemek alt boyutlarına karşı olumsuz tutum içinde oldukları görülmektedir.

Lee ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan çalışmada da altyapı sporcularının alt boyutlardan aldıkları puanların yüksek olduğu ve bu çalışmanın sonuçlarına benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Satman (2018)'ın ortaokuldaki sporcu öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmasında ise toplam ölçek puanı ortalamasının 3.97, Hileyi Benimsemek ortalama puanı 4.13, yarışma severliği benimseme ortalama puanı 3.43 ve Adilce Kazanmayı Korumak puanı ise 4,33 olarak tespit edilmiştir. Bulgular bocce ve dart sporcularının ahlaki tutumlarının ortaokuldaki sporcu öğrencilerden daha yüksek olduğunu göstermektedir.

4.3 Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Korelasyon Analizi

Tablo 5'te çalışmada kullanılan ölçeğin alt boyutları ile yapılan Spearman korelasyon analizinden elde edilen sonuçlar belirtilmektedir.

Tablo 5. Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği Korelasyon Analiz Sonuçları

Alt Boyut		Hileyi Benimsemek	Yarışma severliği Benimseme	Adilce Kazanmayı Korumak
Hileyi Benimsemek	Correlation Coefficient	1,000	,489**	,411**
	Sig. (2-tailed)	.	,000	,000
	N	383	383	383
Yarışma severliği Benimseme	Correlation Coefficient	,489**	1,000	,275**
	Sig. (2-tailed)	,000	.	,000
	N	383	383	383
Adilce Kazanmayı Korumak	Correlation Coefficient	,411**	,275**	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	.
	N	383	383	383

Tablo 5'de görüldüğü üzere Hileyi Benimsemek ile Yarışma severliği benimseme arasında; Hileyi Benimsemek ile Adilce Kazanmayı Korumak arasında; Yarışma severliği benimsemek ile Adilce Kazanmayı Korumak arasında gözlenen korelasyon pozitif yönde ve anlamlıdır ($P < 0.05$).

Buna göre Hileyi Benimsemek alt boyutu puanları arttıkça, yarışma severliği benimseme alt boyutu puanları da artmaktadır. Her iki alt boyut birbirini destekler görüşler içerdiği için pozitif yöndeki bu sonuç beklenen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

En yüksek korelasyon Hileyi Benimsemek ve yarışma severliği benimseme alt boyutları arasındadır ($r=0.489$).

En düşük korelasyon ise Hileyi Benimsemek ile Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları arasında olduğu görülmektedir ($r=0.275$).

Bu durum beklenen bir sonuçtur. Ölçek alt boyutları maddeler bazında değerlendirildiğinde Hileyi Benimsemek -kazanmama yardımcı olacağını düşünürsem hile yaparım, diğer insanlar hile yapıyorsa ben de yapabilirim, eğer kimse fark etmeyecekse hile yapılabilir- ve yarışma severliği benimseme -bazen rakibimi tahrik etmeye çalışırım, bazen rakibin düzenini bozmak için zaman harcarım, rakibin psikolojisini bozmak kurallara aykırı olmadığı için yapılabilir bir şeydir- alt boyutlarının maddelerinin birbirini destekleyen ifadelerden oluştuğu görülmektedir.

Hileyi Benimsemek ve Yarışma Severliği Benimsemek alt boyutları ile Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutu arasındaki pozitif yönlü korelasyon ise şöyle açıklanabilir: Hileyi Benimsemek ve yarışma severliği benimseme alt boyutları olumsuz ifadeler içerdiği için puanlamanın tersten yapılmış olması nedeniyle, bu iki boyutta puanın artması aslında sporcuların olumsuz ahlaki durumlara karşıt bir görüş sergilediklerinin ve bu durumlara karşı olumsuz tutum içinde olduklarının göstergesidir. Bu durumda olumsuz boyut puanlarının artması karşısında, Adilce Kazanmayı Korumak alt boyut puanının artması beklenen bir durumdur. Çünkü olumsuz boyutların puanı artarken aslında sporcuların bu olumsuzlukları benimse oranı azalmakta ve beklenen şekilde adilce kazanmayı benimseme puanları da artmaktadır.

Atalay (2016) ise Türkiye’de üniversitelerde eğitim gören öğrenci sporcuların ahlaki karar alma tutumlarına ilişkin yaptığı çalışmada; Hileyi Benimsemek ile Yarışma Severliği Benimsemek puanları arasında pozitif yönlü orta şiddette bir ilişki bulurken; Adilce Kazanmayı Korumak ve Hileyi Benimsemek ile Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları arasında ilişki bulamamıştır.

4.4 Cinsiyet ve Ahlaki Karar Alma Tutumu Etkileşimi

Tablo 6’da sporcuların cinsiyet değişkenine göre Mann Whitney U testi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 6. Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	Mean Rank	Wilcoxon W	P
Hileyi Benimsemek	Kadın	173	193,67	40031,500	,768
	Erkek	210	190,63		
	Total	383			
Yarışma severliği Benimseme	Kadın	173	203,28	38369,000	,067
	Erkek	210	182,71		
	Total	383			
Adilce Kazanmayı Korumak	Kadın	173	186,63	32287,500	,380
	Erkek	210	196,42		
	Total	383			
Ahlaki Karar Alma Ölçeği (Toplam)	Kadın	173	196,42	39554,500	,477
	Erkek	210	188,35		
	Total	383			

Sporcuların cinsiyetleri ile Hileyi Benimsemek, yarışma severliği benimseme ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına Mann Whitney U testi ile bakılmıştır. Tablo 6’da görüldüğü üzere sporcuların cinsiyeti ile ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında $P < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Atalay (2016) ise yaptığı çalışmada cinsiyet değişkeni ile Hileyi Benimsemek ve yarışma severliği benimseme alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit etmiş; erkek sporcu öğrencilerin Hileyi Benimsemek ve yarışma severliği benimseme puanının daha yüksek olduğunu belirlerken, cinsiyet ile Adilce Kazanmayı Korumak puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır.

Gürpınar’ın (2014b) sporcu ortaokul ve lise öğrencilerinin ahlaki karar alma tutumlarını incelediği araştırmasında, sporcu öğrencilerin Hileyi Benimsemek, Yarışma severliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutundan almış

oldukları puanların kızların lehine anlamlı farklılık gösterdiği; kızların hileyi ve yarışma severliği erkeklerden daha az benimsedikleri, adilce kazanmayı ise daha çok korudukları bulunmuştur.

Lee ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan araştırmada ise kadınların Adilce Kazanmayı Koruma alt boyutunda erkeklerden daha yüksek puan aldıkları, hileyi Benimseme ve Yarışmaseverliği Benimseme Alt boyutlarında erkeklerin kadınlardan daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.

Çağlayan ve arkadaşları (2017) da benzer şekilde Spor Bilimleri alanında öğrenim gören öğrencilerde, kadınların ahlaki tutumlarının erkeklere göre daha yüksek puana sahip olduğunu belirlemiştir.

4.5 Spor Dalı Değişkenine Göre Ahlaki Karar Alma Tutumu Etkileşimi

Aşağıda Tablo 7’de sporcuların yaptıkları spor dalı değişkenine göre Mann Whitney U testi sonuçları verilmektedir.

Tablo 7. Spor Dalı Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Spor Dalı	N	Mean Rank	Wilcoxon W	P
Hileyi Benimsemek	Bocce	175	183,33	32082,000	,120
	Dart	208	199,30		
	Total	383			
Yarışma severliği Benimseme	Bocce	175	205,89	37505,000	,023*
	Dart	208	180,31		
	Total	383			
Adilce Kazanmayı Korumak	Bocce	175	175,63	30735,500	,007*
	Dart	208	205,77		
	Total	383			
Ahlaki Karar Alma Ölçeği (Toplam)	Bocce	175	191,41	33497,000	,924
	Dart	208	192,50		
	Total	383			

*P<0.05

Tablo 7’de görüldüğü gibi sporcuların yaptıkları spor dalı ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam

ölçek puanı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına Mann Whitney U testi ile bakılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre sporcuların branşı ile Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında $P < 0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Sıra ortalamaları değerlendirildiğinde Yarışmaseverliği Benimsemek alt boyutunda -bazen rakibimi tahrik etmeye çalışırım, bazen rakibin düzenini bozmak için zaman harcarım, rakibin psikolojisini bozmak kurallara aykırı olmadığı için yapılabilir bir şeydir- dart sporcularının daha yüksek ortalamaya sahip oldukları, yani bu durumları bocce sporcularına oranla daha az benimsedikleri görülmektedir. Bu durumda bocce sporcularının bu tür durumlara daha yatkın oldukları söylenebilir. Bu durumun nedeninin bocce sporunda sporcuya ayrılan sürenin, içerisinde yavaşlayarak rakibin oyun akışını bozmak için kullanılabilmesi, esnetilebilir ve müsabakadan müsabakaya değişebilen bazı kuralların olması ve süre kısıtlaması ile oynanan bocce oyununda sayı avantajını elinde tutmanın spocular açısından çok önemli oluşu sebeplerinden olabileceği düşünülmektedir.

Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutunda ise, “kazanmak ve kaybetmek hayatın bir parçasıdır, bazen kaybetmek önemli değildir çünkü hayatta her şeyi kazanamazsınız”, “hak ederek kazanmak haksızca kazanmaktan daha iyi hissettirir”, bocce sporcularının daha yüksek puana sahip oldukları, dart sporcularına göre Adilce Kazanmayı Korumak düşüncesinin daha fazla kabul edildiği görülmektedir. Diğer spor dallarında yapılan çalışmalar ile kıyaslandığında bocce ve dart sporları Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutunda daha yüksek ortalamaya sahiptir. Bu durumda bocce ve dart sporcularının ahlaki tutumları olumlu yöndedir ve spocular fair play içinde hareket etmektedirler.

Bu durum spor branşının yarışma kurallarından kaynaklı olabilir. Bocce süre kullanımı vb. durumlarda sporcuların hile yapmasına daha müsait iken, Dart branşında bu durum söz konusu olmamaktadır. Çünkü bocce oyun kurallarında atışlar 1 dk. içinde kullanılmak zorundadır ve sporcusu her atış öncesi bu süreyi sonuna kadar kullanabilir. Dart sporunda ise sıra rakipler arasında bocce sporunda olduğundan daha sık ve daha hızlı değiştiği halde bir müsabakalarda bir süre kısıtlaması olmadığı için, zaman kullanımını alınan sayıları koruyacak şekilde kullanmak pek mümkün değildir.

Sporcuların Adilce Kazanmayı Benimsemek alt boyutunda aldıkları puanların diğer sporlardan daha olumlu oluşunun sebebi rakip ile fiziksel temasın az oluşu, antrenörlerin, hakemlerin ve TBBDF'nin eğitimleri ve yaklaşımları sonucunda olabileceği de düşünülmektedir.

Sporcuların branşı ile Hileyi Benimsemek alt boyutu ve ölçek toplamından aldıkları puanlar arasında $P < 0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Atalay (2016) yaptığı çalışmada futsal sporcularının Hileyi Benimsemek ve Yarışma Severliği Benimsemek puanlarını yüksek bulurken, bunun nedenini yoğun müsabaka trafiği ile birlikte, rekabet yoğunluğunun had safhada oluşuna bağlamıştır. Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutunda voleybolcular yüksek puan almışlardır.

Gürpınar (2014b) da araştırmasında futbolla uğraşan öğrencilerin ahlaki karar alma tutum puanlarının diğer branşlardan düşük; voleybolcu sporcu öğrencilerde ise diğer sporları yapan öğrencilerden yüksek olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca birebir mücadele gerektiren temaslı sporlar ve temassız sporlarda sporcu öğrencilerin Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutundan almış oldukları puanların temassız spor yapan öğrencilerin lehine anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Gürpınar'a göre temassız spor yapan öğrenciler hileyi ve yarışma severliği temaslı spor yapanlardan daha az benimsemekte ve adilce kazanmayı daha çok korumaktadırlar (Gürpınar, 2014b).

Mouratidou vd. (2007) yaptıkları bir araştırmada fiziki temas düzeyi düşük ya da hiç olmayan spor dallarındaki sporcuların ahlaki gelişim skorlarının daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. İlgili spor dalının kendine has özellikleri ve rekabet düzeyi ahlaki tutum ve davranışların ortaya çıkmasında son derece belirleyicidir (Aktaran: Atalay, 2016).

Sporcular omuz omuza mücadele ederken sahada birbirlerine belli bir mesafede beklemekte olduğundan daha fazla sert rekabet içine girmekte ve bu gibi durumları ileri taşıyarak fiziksel güç üstünlüklerini kullanarak rakiplerine karşı fırsat elde etmeyi denemektedirler. Futbol ile karşılaştıracak olur isek, rakip sporcunun ayağına bilerek yapılan kural dışı bir sert müdahale, rakip sporcuya omuz ya da dirsek atma gibi davranışlar sergilenip hakemden saklanmaya çalışılabilmektedir. Bu ve benzeri durumlar

bocce ve dart dallarında pek mümkün görünmemektedir. Sahaların yapısı ve hakemlerin tüm sahayı rahatça gözlemleyebiliyor oluşu ve oyun kurallarının rakipler arasındaki teması ve mesafeyi kısıtlıyor oluşu nedeniyle de bu gibi ahlak dışı davranışlar bocce ve dart sporlarında daha az görülmekte olabilir.

Özsarı ve Altın (2017) tarafından yapılan bir çalışmaya göre yarışma severliği benimseme alt boyutunda güreş dalı ile uğraşmakta olan sporcuların ortalamaları atletizm dalı ile ilgilenen sporculardan düşük bulunmuş ve anlamlı bir fark oluşturmuştur. Hileyi Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutlarında ise istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Böylece yapılan araştırmalar ışığında denilebilmektedir ki her spor dalında kendine özgü özellikler bulunmaktadır ve bu karakteristik yapıları her spor dalına ait sonuçlarda değişim meydana getirebilmektedir.

4.6. Lisans Durumu ve Ahlaki Karar Alma Tutumu Etkileşimi

Aşağıda Tablo 8’de sporcuların lisans durumları değişkenine göre Mann Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 8. Lisans Durumu Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Lisans Durumu	N	Mean Rank	Wilcoxon W	P
Hileyi Benimsemek	33	194,59	6421,50	67114,500	,877
	350	191,76	67114,50		
	383				
Yarışmaseverliği Benimsemek	33	197,95	6532,50	67003,500	,744
	350	191,44	67003,50		
	383				
Adilce Kazanmayı Korumak	33	231,64	7644,00	65892,000	,028*
	350	188,26	65892,00		
	383				
Ahlaki Karar Alma Ölçeği (Toplam)	33	213,53	7046,50	66489,500	,241
	350	189,97	66489,50		
	383				

P<0.05

Tablo 8’de görüldüğü gibi sporcuların lisans durumları ile Hileyi Benimsemek, Yarışma Severliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına Mann Whitney U testi ile bakılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre sporcuların lisans durumları ile Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutundan aldıkları puanlar arasında $P<0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edildiği görülmüştür. Sıra ortalamaları değerlendirildiğinde Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutunda ferdi lisans sahibi sporcuların, kulüp lisanslı bulunan sporculardan daha yüksek puana sahip oldukları görülmektedir.

Bu durum ferdi lisans sahibi olan sporcuların yarışmaya katılım amaçları ile ilişkili olabilir. Bu sporcular sadece eğlenmek ya da kişisel tatmin için yarışıyor olabilirler. Bu nedenle “kazanmak ve kaybetmek hayatın bir parçasıdır, bazen kaybetmek önemli değildir çünkü hayatta her şeyi kazanamazsınız, hak ederek kazanmak haksızca kazanmaktan daha iyi hissettirir” ifadelerinin yer aldığı Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutunda daha olumlu düşünceleri olasıdır.

Ortaya çıkan sonuç kulüp sporcuları için ise tam tersine bir bakış açısıyla değerlendirilebilir. Bu sporcuların, ferdi yarışmacılara göre daha başarı odaklı olma olasılıkları yüksektir. Kulüp sporcuları üzerinde kulüp yöneticileri ve antrenörlerin başarılı olma yönünde baskı kurma olasılıkları bulunmaktadır. Ayrıca bu sporcular kulüplerinin kendilerine sunduğu olanaklardan daha fazla yararlanabilmek ve elde ettikleri avantajları kaybetmemek için Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutundaki puan ortalamalarını düşüren bir tutum sergileyebilirler.

Sporcuların lisans durumları ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek alt boyutları ve ölçek toplamından aldıkları puanlar arasında $P<0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.7.Yaş ve Yarışma Kategorileri ile Ahlaki Karar Alma Tutumları Etkileşimi

Aşağıdaki Tablo 9’da sporcuların yarışma kategorileri değişkenine göre Kruskal Wallis testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 9. Yaş/Yarışma Kategorileri Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Yaş/Kategori	N	$\bar{X}$	ss	Mean Rank	Chi-Square	P
Hileyi Benimsemek	12-15 yaş (yıldızlar)	86	4,45	0,94	180,76	3,849	,278
	16-18 yaş (gençler)	155			192,43		
	19-22 yaş (ümitler)	74			186,38		
	23 yaş ve üstü (büyükler)	68			211,35		
	Toplam	383					
Yarışma severliği Benimseme	12-15 yaş (yıldızlar)		3,89	1,06	202,70	4,899	,179
	16-18 yaş (gençler)				196,70		
	19-22 yaş (ümitler)				167,34		
	23 yaş ve üstü (büyükler)				194,60		
	Toplam						
Adilce Kazanmayı Korumak	12-15 yaş (yıldızlar)		4,14	0,96	176,08	5,886	,117
	16-18 yaş (gençler)				185,58		
	19-22 yaş (ümitler)				212,00		
	23 yaş ve üstü (büyükler)				205,00		
	Toplam						
Ahlaki Karar Alma Ölçeği (Toplam)	12-15 yaş (yıldızlar)		4,16	0,80	192,11	1,906	,592
	16-18 yaş (gençler)				190,47		
	19-22 yaş (ümitler)				181,53		
	23 yaş ve üstü (büyükler)				206,74		
	Toplam						

Tablo 9’da görüldüğü üzere, sporcuların yaş ve yarışma kategorileri ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına Kruskal Wallis testi ile bakılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre sporcuların yaş ve yarışma kategorileri ile Hileyi Benimsemek, Yarışma Severliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında $P < 0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Atalay (2016) ise yaptığı çalışmada yapılan bu araştırmanın sonuçlarını destekleyen biçimde yaş grupları ile Yarışma Severliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı fark bir bulamazken; Hileyi Benimsemek alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit etmiş ve 17-19 yaş grubundaki sporcuların Hileyi Benimsemek alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Çağlayan ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarında ise 18-20 yaş grubu Yarışmaseverliği benimseme alt boyutunda en yüksek puanı alırken, yaşla birlikte bu alt boyuta ilişkin tutumlarının olumsuzlaştığı yani sporcuların kazanmak için herşeyi yapma potansiyellerinin yaşla paralel artış gösterdiğini belirlemişlerdir.

4.8. Öğrenim Durumu ve Ahlaki Karar Alma Tutumu Etkileşimi

Aşağıda Tablo 10'da sporcuların öğrenim durumları değişkenine göre Kruskal Wallis testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 10'da görüldüğü üzere sporcuların öğrenim durumları ile Hileyi Benimsemek, yarışma severliği benimseme ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına Kruskal Wallis Testi ile bakılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre sporcuların öğrenim durumları ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında $P<0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Gürpınar (2014b)'ın araştırma sonuçları sporcu öğrencilerin ahlaki karar alma tutumlarının eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık taşıdığını göstermektedir. Sporcu öğrencilerin Hileyi Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutundan aldıkları puanlar anlamlı farklılık göstermezken; Yarışmaseverliği Benimsemek alt boyutu puanları, ortaokul öğrencilerinin lehine anlamlı farklılık göstermekte ve ortaokul öğrencilerinin yarışma severliği lise öğrencilerinden daha az benimsedikleri görülmektedir.

Tablo 10. Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Öğrenim Durumu	N	$\bar{X}$	ss	Mean Rank	Chi-Square	P
Hileyi Benimsemek	İlkokul- ortaokul	57	4,45	0,94	187,83	,278	,964
	Lise	211			193,26		
	Üniversite	105			190,66		
	Lisansüstü	10			203,30		
	Toplam	383					
Yarışma severliği Benimseme	İlkokul- ortaokul	57	3,89	1,06	207,49	2,970	,396
	Lise	211			191,96		
	Üniversite	105			187,96		
	Lisansüstü	10			147,05		
	Toplam	383					
Adilce Kazanmayı Korumak	İlkokul- ortaokul	57	4,14	0,96	190,32	1,467	,690
	Lise	211			188,79		
	Üniversite	105			201,56		
	Lisansüstü	10			168,90		
	Toplam	383					
Ahlaki Karar Alma Ölçeği (Toplam)	İlkokul- ortaokul	57	4,16	0,80	204,36	1,713	,634
	Lise	211			189,21		
	Üniversite	105			193,94		
	Lisansüstü	10			160,15		
	Toplam	383					

4.9. Spor Yaşı Değişkenine Göre Ahlaki Karar Alma Tutumu Etkileşimi

Aşağıdaki Tablo 11’de sporcuların spor yapma süreleri (spor yaşı) değişkenine göre Kruskal Wallis testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 11’de görüldüğü üzere sporcuların spor yapma süreleri ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına Kruskal Wallis testi ile bakılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre sporcuların spor yapma süreleri ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimseme ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları

ve toplam ölçek puanı arasında $P < 0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 11. Spor Yaşı Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Spor Yaşı	N	$\bar{X}$	ss	Mean Rank	Chi-Square	P
Hileyi Benimsemek	1-2 yıl	145	4,45	0,94	189,17	2,377	,498
	3-4 yıl	114			202,84		
	5-6 yıl	49			178,46		
	7 ve daha fazla	75			189,85		
	Total	383					
Yarışma severliği Benimseme	1-2 yıl	145	3,89	1,06	200,83	2,743	,433
	3-4 yıl	114			194,53		
	5-6 yıl	49			175,82		
	7 ve daha fazla	75			181,66		
	Total	383					
Adilce Kazanmayı Korumak	1-2 yıl	145	4,14	0,96	179,41	6,963	,073
	3-4 yıl	114			201,54		
	5-6 yıl	49			174,60		
	7 ve daha fazla	75			213,22		
	Total	383					
Ahlaki Karar Alma Ölçeği (Toplam)	1-2 yıl	145	4,16	0,80	187,34	2,320	,509
	3-4 yıl	114			204,08		
	5-6 yıl	49			178,87		
	7 ve daha fazla	75			191,23		
	Total	383					

Atalay (2016) yaptığı araştırmada spor branşının yapılma süresi ile Hileyi Benimsemek alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit etmiş, 1-2 yıldır sporla uğraşanların Hileyi Benimsemek puanının daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Spor yapma süresi ile Yarışma Severliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutlarında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Gürpınar (2014b) ise sporcu öğrencilerin ahlaki karar alma tutumlarının spor tecrübesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini; ve deneyimli sporcuların hileyi ve yarışma severliği, deneyimsiz sporculardan daha çok kabul ettiklerini tespit etmiştir.

Bu durumda bocce ve dart sporcuları için olumlu bir durum daha ortaya çıkmaktadır: sporcular yaş ve spor yaşı ilerlemesine karşın, ahlaki değerlerini korumaya devam etmektedirler.

4.10. Milli Olma Durumu ve Ahlaki Karar Alma Tutumu Etkileşimi

Aşağıdaki Tablo 12’de katılımcıların millî sporcu olma durumları değişkenine göre Kruskal Wallis testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 12’de görüldüğü üzere sporcuların millî olma durumları ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına Kruskal Wallis testi ile bakılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre sporcuların millî olma durumları ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında $P<0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 12. Millî Olma Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Millilik Durumu	N	$\bar{X}$	ss	Mean Rank	Chi-Square	P
Hileyi Benimsemek	Millî sporcu değil	222	4,45	0,94	193,89	1,222	,748
	C Millî	48			177,08		
	B millî	41			195,28		
	A millî	72			194,26		
	Total	383					
Yarışma severliği Benimseme	Millî sporcu değil	222	3,89	1,06	199,27	4,708	,194
	C Millî	48			164,69		
	B millî	41			178,11		
	A millî	72			195,71		
	Total	383					
Adilce Kazanmayı Korumak	Millî sporcu değil	222	4,14	0,96	196,95	5,631	,131
	C Millî	48			208,11		
	B millî	41			159,00		
	A millî	72			184,80		
	Total	383					
Ahlaki Karar Alma Ölçeği (Toplam)	Millî sporcu değil	222	4,16	0,80	200,35	3,549	,315
	C Millî	48			179,73		
	B millî	41			170,83		
	A millî	72			186,49		
	Total	383					

4.11. Antrenörün Cinsiyeti ve Ahlaki Karar Alma Tutumu Etkileşimi

Aşağıdaki Tablo 13’de sporcuların antrenörlerinin cinsiyeti değişkenine göre Kruskal Wallis testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 13’de görüldüğü üzere sporcuların antrenörlerinin cinsiyeti ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimseme ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına Kruskal Wallis testi ile bakılmıştır.

Tablo 13. Antrenörün Cinsiyeti Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Antrenörün Cinsiyeti	N	$\bar{X}$	ss	Mean Rank	Chi-Square	P
Hileyi Benimsemek	Kadın	57			191,54	,062	,969
	Erkek	307	4,45	0,94	191,74		
	Antrenörü yok	19			197,58		
	Total	383					
Yarışma severliği Benimseme	Kadın	57			171,89	3,231	,199
	Erkek	307	3,89	1,06	194,03		
	Antrenörü yok	19			219,55		
	Total	383					
Adilce Kazanmayı Korumak	Kadın	57			193,86	1,932	,381
	Erkek	307	4,14	0,96	189,61		
	Antrenörü yok	19			225,08		
	Total	383					
Ahlaki Karar Alma Ölçeği (Toplam)	Kadın	57			180,24	2,708	,258
	Erkek	307	4,16	0,80	191,93		
	Antrenörü yok	19			228,37		
	Total	383					

Elde edilen sonuçlara göre sporcuların antrenörlerinin cinsiyeti ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında $P < 0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

5.SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlar ve önerilere yer verilmiştir. Araştırmada aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır:

5.1.Sonuçlar

Katılımcıların kişisel özellikleri ile ilgili ulaşılan sonuçlar şunlardır:

- Araştırmaya katılan sporcuların %45,7'si dart ve %54,3'ü bocce sporcusu,
- %45,2'i kadın ve %54,8'i erkek,
- Çoğunlukla; 18 yaş altında, Yıldız ve Genç kategorisinde yarışan,
- Çoğunlukla lise ve üniversite eğitim düzeyinde oldukları,
- Genellikle spor yaşının bir ve dört yıl arasında olduğu,
- Çoğunlukla kulüp lisansı ile müsabakalara katıldıkları,
- Antrenörlerinin çoğunlukla erkek olduğu görülmektedir.

Sporcuların ölçek maddelerinden aldıkları ortalamalara ilişkin sonuçlar şöyledir:

- Sporcular Hileyi Benimsemek alt boyutundaki tüm görüşlere (kazanmama yardımcı olacağını düşünürsem hile yaparım, eğer kimse fark etmeyecekse hile yapılabilir, diğer insanlar hile yapıyorsa ben de yapabilirim) oldukça yüksek bir ortalama ile "kesinlikle katılmadıklarını" belirtmektedirler.
- Yarışmaseverliği Benimsemek alt boyutu maddelerine (bazen rakibi tahrik etmeye çalışırım, bazen rakibin düzenini bozmak için zaman harcarım, rakibin psikolojisini bozmak kurallara aykırı olmadığı için yapılabilir bir şeydir) sporcuların "katılmadıkları" görülmüştür.
- Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutunda "hak ederek kazanmak haksızca kazanmaktan daha iyi hissettirir" görüşüne kesinlikle katıldıklarını belirtirken; "kazanmak ve kaybetmek hayatın bir parçasıdır ve bazen kaybetmek önemli değildir çünkü hayatta her şeyi kazanamazsınız" görüşlerine katıldıklarını belirtmişlerdir.

Sporcuların Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin sonuçlar şunlardır:

- Toplam ölçek puanı ortalaması 4,16; Hileyi Benimsemek alt boyutunda ortalama puan 4,45; Yarışma Severliği Benimsemek alt boyutunda ortalama puan 3,89 ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutunda ise 4,14 olarak tespit edilmiştir.

Ölçeğin alt boyutları ile yapılan Spearman korelasyon analizinden elde edilen sonuçlar şöyledir:

- Hileyi Benimsemek ile Yarışmaseverliği Benimsemek arasında; Hileyi Benimsemek ile Adilce Kazanmayı Korumak arasında; Yarışmaseverliği Benimsemek ile Adilce Kazanmayı Korumak arasında gözlenen korelasyon pozitif yönde ve anlamlıdır.

Sporcuların Ahlaki Karar Alma Ölçeği toplamından ve alt boyutlarından aldıkları puanların çeşitli değişkenler açısından incelenmesinden elde edilen sonuçlar şöyledir:

- Sporcuların cinsiyeti ile ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.
- Sporcuların branşı ile Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu; Yarışmaseverliği Benimsemek alt boyutunda dart sporcularının daha yüksek ortalamaya sahip oldukları, yani bu alt boyuttaki olumsuz durumları bocce sporcularına oranla daha az benimsedikleri görülmektedir. Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutunda ise bocce sporcularının daha yüksek puana sahip oldukları, dart sporcularına göre Adilce Kazanmayı Korumak düşüncesinin daha fazla kabul edildiği görülmektedir. Hileyi Benimsemek alt boyutu ve ölçek toplamından aldıkları puanlar arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.
- Sporcuların lisans durumları ile Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutunda ferdi lisans sahibi sporcuların, kulüp lisanslı bulunan sporculardan daha yüksek puana sahip oldukları belirlenmiştir.

- Sporcuların lisans durumları ile Hileyi Benimsemek ve Yarışmaseverliği Benimsemek alt boyutları ile ölçek toplamından aldıkları puanlar arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.
- Sporcuların yaş/yarışma kategorileri ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.
- Sporcuların öğrenim durumları ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.
- Sporcuların spor yapma süreleri ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.
- Sporcuların millî olma durumları ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.
- Sporcuların antrenörlerinin cinsiyeti ile Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek ve Adilce Kazanmayı Korumak alt boyutları ve toplam ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Nihai olarak bocce ve dart sporcularının Ahlaki Karar Alma Tutum Ölçeğinden, alanyazında bulunan diğer araştırmalar ile kıyaslandığında daha yüksek puan elde ettikleri ve diğer branşlara kıyasla ahlaki karar alma konusunda daha olumlu tutum sergiledikleri tespit edilmiştir.

5.2.Öneriler

- Sporcuların ahlaki tutumlarının, onları yetiştirecek olan spor bilimleri alan uzmanlarından etkileneceği dikkate alınarak, spor bilimleri fakültelerinin tüm bölümlerinde Spor ahlakı ve spor etiği ile ilgili zorunlu ve seçmeli derslerin müfredata konulması,
- Halen aktif olarak sporun içinde bulunan sporcu, çalıştırıcı ve yöneticiler için spor ahlakı konusunda bilgilendirme toplantıları, gerekirse hizmet içi eğitimler düzenlenmesi,

- Sporcuların ahlaki tutumlarını ölçmeye yönelik ölçeklerin az olduğu dikkate alınarak, yeni ölçek geliştirme çalışmalarının yapılması,
- Antrenör, beden eğitimi öğretmeni ve spor yöneticilerinin ahlaki tutumlarının düzeyini belirlemeye yönelik başka araştırmaların yapılması,
- Spor yapan ve spor yapmayan bireylerin ahlaki karar alma tutumlarının karşılaştırılmasına olanak veren çalışmaların yapılması,
- Ahlak ve etik konusunda eğitim almış ve almamış spor alanı uzmanlarının (antrenör, beden eğitimi öğretmeni ve spor yöneticileri) görüşlerinin karşılaştırılabileceği çalışmaların yapılması,
- Farklı özellikler taşıyan bireyler ve kümeleri kapsayan çalışmaların yapılması,
- Takım sporlarının birbirleri ile ve bireysel sporlar ile karşılaştırıldığı araştırmaların yapılması,
- Olumlu yönde olduğu görülen ve sebebi tartışılıp belirlenen ahlaki karar alma tutumlarının, sporcularının ahlaki karar alma tutumlarının olumsuz olduğu tespit edilen spor dallarında uygulanmaya çalışılması,
- Olumlu ahlaki karar alma tutumları sergilediği görülen sporcuların bağlı oldukları federasyonun işleyişi, eğitim seminer ve toplantıları, hakemlik ve antrenörlük kurs ve seminerleri, antrenör hakem ve federasyon yetkililerinin sporcuları ile olan ilişkileri ve onlara yaklaşımları araştırılıp diğer dallarda da ahlaki karar alma tutumları yönünde olumlu etki yaratabilecek olanlarının belirlenip kullanılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, A. (2017). Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri ile genel özyeterlik düzeyleri arasındaki ilişki, *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 5 (1), 1-16.

Akandere, M., Baştuğ, G. ve Güler, E.D. (2009). Orta öğretim kurumlarında spora katılımın çocuğun ahlaki gelişimine etkisi, *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, (3) 1, 59-67.

Aktop, A., (2008). Akdeniz üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Bilimleri Anabilim Dalı, *Biyolojik geribildirimle zihinsen antrenman yönteminin dart performansına etkisinin incelenmesi*, doktora tezi.

Akyüz, Y. (2012). *Türk eğitim tarihi-M.Ö. 1000-M.S. 2012* (22. baskı), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Albay, F., Taşmektepligil, Y.M., Ağaoğlu, A.S. ve Ağaoğlu, S.Y. (2005). Türkiye Futbol Liglerindeki Şike Olgusunun İncelenmesi ve Türk Futboluna Yansımalarının Değerlendirilmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (Gazi BESBD)*, 10 (3), 3-18.

Aristoteles (2005). *Nikomakhos'a etik*, (Çeviren: Saffet Babür), Ankara: Kebikeç Yayınları. (Eserin orijinali 1853 tarihinde yayımlandı).

Atalay, A. (2016). Türkiye’de üniversitelerde eğitim gören öğrenci-sporcuların ahlaki karar alma tutumları, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: (4)31, 53-66.

Atasoy, B, Kuter, F.Ö. (2005). Küreselleşme ve spor, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18) 1, 11-22.

Atatürk, M.K. (1927). *Atatürk' ün Söylev ve Demeçleri*, 1-3 (5. Baskı/1997), Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları:1.

Ayan, S. (2006). Şiddet ve fanatizm, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve idari Bilimler Dergisi*, 7 (2), 191-209.

Aydın, İ. (2006). *Eğitim ve öğretimde etik* (2. Baskı), Ankara: Pegem Yayıncılık.

Baba, Y. (2012). Şike ve teşvik primi suçu, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 3 (10), 779-805.

Balcan, B. (2018). “Antik Olimpiyatlarda hile ve rüşvet yaygındı”, <http://arkeofili.com/antik-olimpiyatlarda-hile-ve-rusvet-yaygindi/>, 13.06.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Balcı, A. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem teknik ve ilkeler* (5. Baskı), Ankara: Pegem Yayınevi.

Bayraktar, C. (2003). Sosyal yapı özelliklerinin spora etkisi, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 19-36.

Bulgu, N. (2005). Sporda şiddet ve alt-kültür, *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 16 (4), 229-250.

Buszard, T., Masters, S.W.R., Farrow, D. (2017). “The generalizability of working-memory capacity in the sport domain”, *Current Opinion in Psychology*, (16), 54-57, DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.04.018>.

Çağlayan, H.S., Fişekcioğlu, B.İ. (2004). Futbol seyircisini şiddete yönelten faktörler, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 127-142.

Çağlayan, A., Özbar, N., Türkmen, N., Öntürk, Y. (2017). Spor bilimleri fakültesi ve beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi, *Uluslararası Hakemli Psikiyatri Ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, Eylül – Ekim – Kasım - Aralık 2017 Sayı: 10 Sonbahar Kış, 20-42.

Çelik, A., Şahin, M. (2013). Spor ve çocuk gelişimi, *Journal of Academic Social Science Studies*, (6) 1, 467-478.

Çelik, H.C., Bindak, R. (2005). Sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinin matematiğe yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13 (2), 427-436.

Demir, E. (2015). *Spor bilimlerine giriş*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Duffy, L. J., Baluch, B., Ericsson, K., A. (2004). Dart performance as a function of facets of practice amongst professional and amateur men and women players, *International Journal of Sport Psychology*, 35, 232-245.

Edwards, L., Jones, C. (2009). Postmodernism, queer theory and moral judgement in sport some critical reflections, *International Review For The Sociology Of Sport*, (44) 4, 331-344.

Ekici, H. (2013). Demografik özelliklere göre Türkiye’de sporda şike algısı ve Gaziantep ili örneği, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2 (7). 1-26.

Elbe, A.M., Barkoukis, V. (2017). The psychology of doping, *Current Opinion in Psychology*, (16), 67-71, DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.04.017>.

Erdemli, A. (2002). *Spor felsefesi: temel sorunlarıyla*, 2. Baskı, İstanbul: E yayınları.

Ergil, D. (2001). Şiddetin kültürel kökenleri, *Bilim ve Teknik. Sayı (399)* 40- 41.

Erol, E., Cicioğlu, İ., Pular, A. (1999). 13-14 yaş grubu erkek basketbolculara yönelik dayanıklılık antrenmanının vücut kompozisyonu ile bazı fiziksel, fizyolojik ve kan parametreleri üzerine etkisi, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, (4) 4, 12-20.

Eskicioğlu, Y.E., Doğu, G. ve Özsoy, S. (2012-2014 Toplu Basım). Antrenör ve sporcu gözüyle spor yöneticilerinin kararlarında etik ilkelere bağlılıklarının incelenmesi (Beko Basketbol Ligi örneği), *İ Ü Spor Bilimleri Dergisi*, (4), 13-22

Hacıcaferoğlu, S., Selçuk, M.H., Hacıcaferoğlu, B., Karataş, Ö. (2015). Ortaokullarda işlenen beden eğitimi derslerinin sportmenlik davranışlarına katkısının bazı değişkenler açısından incelenmesi, *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS), Special Issue on the Proceedings of the 4th ISCS Conference – Part B*, 558-566.

Hemphill, D. (2009). Performance enhancement and drug control in sport: ethical considerations, *Sport in Society*, (12) 3, 313-326.

İlhan, L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, (16) 1, 315-324.

Güler, E.D. (2006), *Ortaöğretim kurumlarında beden eğitimi dersinin çocuğun ahlaki gelişimine etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Konya.

Günay, N. (2012). Atatürk döneminde Türkiye’de beden eğitiminin gelişimi ve Gazi Beden Terbiyesi Bölümü. *Atatürk Araştırma Merkezi ATAM Dergisi*, (85), 73-99.

Gürpınar, B. (2014). Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: bir Türk örneğinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Tedmem Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39 (176), 405-412.

Güven, Ö., Öncü, E. (2012). Antrenörlerin etik dışı davranışları ile ilgili sporcu algısı ölçeğinin geliştirilmesi, *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10 (2), 67-75.

Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (5. Basım), Ankara: 3A Araştırma ve Eğitim Danışmanlık yayınevi

Kıranlı, S., İlğan, A. (2007). Eğitim örgütlerinde karar verme sürecinde etik, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 150-162.

Kızar, O., Dalkılıç, M., Bayrak, M. (2015). Futboldaki şike olayları hakkında spor adamları ve spor yazarlarının düşüncelerinin incelenmesi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (10), 212-222.

Kirsch, G. B., Harris, O., Nolte, C.E. (2000). *Encyclopedia of ethnicity and sports in the United States*, USA, Greenwood Press, 359.

Kosiewicz, J. (2014). Sport beyond moral good and evil, *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, volume LXII (62), *Special Issue, Sport and Ethics: Philosophical Studies*, 22-30, DOI: 10.2478/pcssr-2014-0009.

Kuter, F.Ö., Kuter, M. (2012). Beden eğitimi ve spor yoluyla değerler eğitimi, *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi :Teori ve Uygulama* (6) 75-94.

Küçük, V., Koç, H. (2004). Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 10.

Lee, M.J., Whitehead, J., Ntoumanis, N. (2007). Development of the attitudes to moral decision-making in youth sport questionnaire (AMDYSQ). *Psychology of Sport and Exercise*, (3) 8, 369-392.

Mil, H.İ., Şanlı, S. (2015). Sporda şiddet ve medya etkisi: bir maçın analizi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (55), 231-247.

Nauright, J. (2012). *Sports around the world: history, culture, and practice.*, Vol. 1, California, ABC-CLIO, 414.

Newsham, K.R. (2016). Performance enhancement and health care professionals' ethical obligation, *Ethics of Sports Medicine, Human Kinetics*, (22) 1, 13-23, <http://dx.doi.org/10.1123/ijatt.2016-0021>.

Öngel, H.B. (1997). Sporda etik değerler açısından doping, *Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 68-79.

Özbek, O. (1999). Sporda etik dışı davranış alanları ve etik ilkeler, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4 (4), 38-50.

Özdenk, S., Karabulut, O.E. (2018). Examination of youth team athletes' social values according to some variables, *International Journal of Higher Education*, (7) 2, 189-198, doi:10.5430/ijhe.v7n2p189.

Özen, M. Yılmaz, S. (2012). Şike ve teşvik primi suçları, *Ankara Barosu Dergisi* 2012/2, 18-41.

Özen, S. (2015). Ahlak, ahlak teorisi ve bilimi, bilim ve iş ahlakı, Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği, *İş Ahlakı Dergisi*, 8 (1), 109-149.

Özen, Y. (2011). Etik mi? ahlak mı? modernite mi? medeniyet mi? (değerler eğitime sosyal psikolojik bir yaklaşım), *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (5), sayfa 63-87.

Özçelik, M. (2009). *Mevlana Mesnevi'den seçmeler*, 6. Basım, Konya: Rumî Yayınları, 247.

Özmaden, M. (2010). Türkiye idman cemiyeti ittifakı (TİCİ) dönemi millî ruh ve millî temsil, siyasi ve millî propaganda ile ülkeyi tanıma-tanıtma çabaları, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 1440-1456.

Özsarı, A., Altın, M. (2017). Sporcu eğitim merkezlerinde yatılı olarak eğitim gören sporcuların ahlaki karar alma tutumları, *International Journal of Cultural and Social Studies*, 3(1), 133-145.

Pehlivan, Z. (2004). Fair-play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi, *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, (2) s49-53.

Pehlivan, Z., Ada Daşdan, E.N. (2011). Kişilik gelişimi için beden eğitimi ders uygulamaları, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Özel Sayısı*, s.83-95.

Pepe, K., Vardar, T. (2016). Türk futbolundaki şike olaylarının toplumsal açıdan değerlendirilmesi, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 399-412.

Preston, I., Zsymanski, S. (2003). Cheating in contests, *Oxford Review of Economic Policy*, 19 (4). 612-624.

Satman, M.C. (2018). Ortaokul öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile sporda ahlaki karar alma tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *International Journal of Human Sciences* 15 (1), 635-645.

Sezen Balçıkanlı, G. (2016). Yarışma sporlarının ahlaksal amacı, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), 47-52.

Shrout, M.R., Voelker, D.K., Munro, G.D., Kubitz, K.A. (2017). Associations between sport participation, goal and sportpersonship orientations, and moral reasoning. *Ethics & Behavior*, (27) 6, 502-518.

Schwamberger, B., Curtner-Smith, M. (2017). Influence of training programme on a preservice teacher's ability to promote moral and sporting behaviour in sport education, *Eropean Physical Education Rewiew*, 23 (4), 428-443.

Şahan, H. (2007). Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı.

Şahin, M. (1998). *Spor ahlakı ve sorunları -felsefi bir çalışma-*, İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Tanrıverdi, H. (2012). Spor ahlaki ve şiddet, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5 (8), 1071-1093.

Tarhan, N. (2016). "Futbolun Kanayan Yarası: Holiganizm", www.nevzattarhan.com, adresinden 15.06.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Tel, M. (2007). Atatürk'ün beden eğitimi ve spora bakışı, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, s. 173-176.

Tonga, D. (2015). Eğitimde tartışılması ve çözülmesi gereken güncel sorunlar: şike, kopya, torpil ve doping, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi (TSA)*, 19 (1), 313-328.

Tütüncü, O. (2017). *Sporcularda Mizaç Tiplerinin Stres Altında Sergilenen Dart Atış Performansı ve Elektrofizyolojik Yanıtlar ile ilişkisi*, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sporda psiko-sosyal alanlar yüksek lisans tezi.

Türk Dil Kurumu (TDK) 2018. www.tdk.gov.tr/index.., TDK Resmî internet sayfası, 15.10.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Türkmen, M. (2011). *Çim Topu, Petank, Raffa ve Volo Oyun Sistemleriyle; Bocce Tanımlar, Tarihçe ve Oyun Kuralları*, Ankara, Neyir Yayınları.

Türkmen, M. (2012). *Siyasal toplumsallaşma aracı olarak beden eğitimi ve spor; işçi sporları ve Türkiye'deki etkileri (1923-1938)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara.

Türkmen, M., Abdurahimoğlu, Y., Varol, S. ve Gökdağ, M. (2016). İslami İlimler Fakültesi öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının incelenmesi (Bartın Üniversitesi örneği), *International Journal of Contemporary Educational Studies*, 2 (1), 48-58.

Türkmen, M. (2013). Erken Cumhuriyette Beden Eğitimi ve Spor, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkic*, vol 8 (6), 729-740.

Van Mullem, P.W., Stoll, S.K. (2012). The impact of reflection on ethical decision making for sport leaders, *Journal of Contemporary Athletics*, vol 6. No 4. 233-242.

Yaman, E., Çetinkaya Mermer, E. ve Mutlugil, S. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin etik davranışlara ilişkin görüşleri; nitel bir araştırma, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (17), 93-108.

Yapan, H. T. (1992). *Spor ahlakı -beden eğitimi dersinde ahlaki eğitim*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor ABD., Yüksek Lisans Tezi,.

Yıldırım, Ş. (2016). *Spor merkezlerine gelenlerin ahlaki tutum farklarının incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Anabilim Dalı, Burdur.

Yücel, S.A., Atalay, A., Gürkan, A. (2015). Sporda şiddet ve saldırganlığı etkileyen unsurlar, *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 68-90.

Zelyurt, M. K. (2013). Türkiye’de şike tartışmaları üzerine bir inceleme, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler e-Dergisi*, 37. 1-17.

Zengini, F. (2016). Cahiliye Araçlarında bazı iyi ahlak örnekleri ve sebepleri üzerine bir değerlendirme, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Güz cilt (7) 2, 53-69.

Zileli R., Eroğlu O., Özkamçı H. (2016). Sporda gen dopingi, *Uluslararası Hakemli Ortopedi Travmatoloji ve Spor Hekimliği Dergisi*, Ocak/ Şubat/ Mart/ Nisan Kış İlkbahar Dönemi (6), 27-51.

www.yenisafak.com/spor/cas-fenerbahce-dort-macta-sike-yapti-640713, “CAS: Fenerbahçe dört maçta şike yaptı”, 30 nisan 2014 tarihli haber, 19.06.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

www.milliyet.com.tr/, “Haltere Doping Şoku”, 15.06.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

www.olimpiyatkomitesi.org.tr/yayinlarimiz, 15.06.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

www.gecmisgazete.com, “Tyson Kulak Kopardı”, 30 Haziran 1997 tarihli Hürriyet gazetesinden, 15.06.2018 erişim sağlanmıştır.

www.star.com.tr, “Futbolun Kanayan Yarası: Holiganizm”, 15.06.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

www.turkiyegazetesi.com.tr, “Holigan Tahriki: 1 İngiliz Öldü”. 05.06.2018 tarihinde

erişim sağlanmıştır.

www.bbc.com/turkce/spor/2013/08/130806_almanya_doping, (2018), Birleşik Krallık Yayın Kuruluşu (BBC) Türkçe sitesi, 01.06.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger_sporlar/710118/Turk_sporcularin_olimpiyatlarda_madalyasi_kalmadi.html, (2018). Cumhuriyet Gazetesi internet sitesi, 02.06.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

<http://cmsboules.org/index.php/en/cmsb/history>, (2018). Uluslararası Boules Sporları Konfederasyonu sitesi, 01.06.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

www.fairplayinternational.org/cifp-history, (2018). Uluslararası Fair Play Komitesi resmî sitesi, 02.06.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

www.fairplayinternational.org/mission-1, (2018). Uluslararası Fair Play Komitesi resmî sitesi, 02.06.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.2010956.pdf, 2018. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi Sitesi. 3289 Sayılı Kanuna dayanan, 3.11.2010 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanmış yönetmelik, düstur tertibi 5, cilt 50 9.06.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

<http://sgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/175/105/Istatistikler>, (2018). Spor Genel Müdürlüğü resmî sitesi, 7.06.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

www.tbddf.gov.tr/dart_1, Türkiye Bocce Bowling ve Dart Federasyonu resmî sitesi, 10.02.2018 Tarihinde erişim sağlanmıştır.

www.tbddf.gov.tr/tarihce, Türkiye Bocce Bowling ve Dart Federasyonu resmî sitesi, 9.05.2018 Tarihinde erişim sağlanmıştır.

www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm, Türkiye Cumhuriyeti Büyük Millet Meclisi resmî sitesi, 1.05.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss430m.htm, (10/63, 113, 138, 179, 228) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu. 19.10.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061020-5.htm (2018), Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete Resmî internet sitesi, 20 Ekim 2006 Cuma tarihli, 2635 sayılı Resmî Gazete, 2006/11061 karar sayılı yönetmelik. 09.10.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

EKLER

EK: 1. Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği

Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği

Bu ankette toplanan veriler sadece Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı yüksek lisans tez çalışması için kullanılacaktır. İsim yazmanıza gerek yoktur. Vereceğiniz samimi cevaplar ve sağladığınız katkı için teşekkür ederim.

Buğra ARSLAN

1) Yaş kategoriniz:

- a) 12-15 yaş (Yıldızlar) b) 16-18 yaş (Gençler) c) 19-22 yaş (Ümitler) d) 23 yaş ve üstü (Büyükler)

2) Cinsiyetiniz:

- a) Kadın b) Erkek

3) Öğrenim durumunuz:

- a) İlkokul-ortaokul b) Lise d) Üniversite e) Lisansüstü

4) Yaptığınız spor dalı:

- a) Dart b) Bocce

5) Kaç yıldır bu sporu yapıyorsunuz?

- a) 1-2 yıl b) 3-4 yıl c) 5-6 yıl d) 7 yıl ve daha fazla

6) Milli sporcu musunuz?

- a) Milli sporcu değilim b) C milliyim c) B milliyim d) A milliyim

7) Lisans durumunuz:

- a) Ferdi lisanslıyım b) Kulüp lisanslıyım

8) Antrenörünüzün cinsiyeti:

- a) Kadın b) Erkek c) Antrenörüm yok

Lütfen aşağıdaki her ifade için yaptığımız sporla ilgili olarak sizi en iyi anlatan numarayı daire içine alınız. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Numaralar şu anlama gelmektedir:

Kesinlikle Katılmıyorum 1	Katılmıyorum 2	Kararsızım 3	Katılıyorum 4	Kesinlikle Katılıyorum 5
-------------------------------------	-----------------------	------------------------	----------------------	------------------------------------

Aşağıdaki soruları yaptığımız spor branşınız ile ilgili olarak cevaplayınız.

1	Kazanmama yardımcı olacağını düşünürsem hile yaparım	1	2	3	4	5
2	Bazen rakibin düzenini bozmak için zaman harcarım	1	2	3	4	5
3	Bazen kaybetmek önemli değildir çünkü hayatta her şeyi kazanamazsınız	1	2	3	4	5
4	Rakibin psikolojisini bozmak kurallara aykırı olmadığı için yapılabilir bir şeydir	1	2	3	4	5
5	Diğer insanlar hile yapıyorsa ben de yapabilirim	1	2	3	4	5
6	Bazen rakibimi tahrik etmeye çalışırım	1	2	3	4	5
7	Kazanmak ve kaybetmek hayatın bir parçasıdır	1	2	3	4	5
8	Eğer kimse fark etmeyecekse hile yapılabilir	1	2	3	4	5
9	Hak ederek kazanmak, haksızca kazanmaktan daha iyi hissettirir	1	2	3	4	5

EK: 2. Ölçek İzni

Alıcı: bahrigurpinar

Sayın Bahri Hocam;

Öncelikle merhaba, ben Buğra Arslan.

Lisans eğitimimi Gazi Üniversitesinde tamamladım şu anda Bartın Üniversitesinde yüksek lisans eğitimi almaktayım. Tez çalışmam için 2014 yılında güvenilirlik geçerlik çalışmasını yaptığımız Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği'ni kullanmak istiyorum.

Sizi, eğer izniniz olursa ve tabii olarak atıfta bulunarak ölçeği kullanmamda sizin açınızdan bir sakınca var mıdır? Diye sormak için rahatsız ettim. Cevabınızı bekliyorum, iyi çalışmalar dilerim.

Alıcı: bana

Sevgili Buğra ölçeği kullanabilirsin . Çalışmalarında başarılar dilerim. Tek ricam çalışman bitince beni haberdar et ki okuyayım.

Sevgiler saygılar.

20 Eylül 2017 11:40 tarihinde BAHRi GÜRPNAR <bahrigurpinar@yahoo.com> yazdı:

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı

: Buğra ARSLAN

Doğum Yeri ve Tarihi

: Ankara 10.06.1991

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi

: Gazi Üniversitesi

Bildiği Yabancı Diller

: İngilizce

İletişim

E-Posta Adresi

: bugraarslan06@gmail.com

Tarih

: 06.07.2018